

Ekoparksplan Leipipir

Förord

Sveaskogs styrelse antog i april 2002 en miljöpolicy som bland annat innebär att 20 procent av den produktiva skogsmarken i varje skogsregion ska avsättas till naturhänsyn och naturskydd. Grunden i detta arbete är Sveaskogs indelning av skogsinnehavet i ekologiska landskap. De ekologiska landskapen är indelade i fyra olika landskapsklasser, som speglar olika naturvårdsambitioner. Av dessa landskapsklasser är ekoparkerna flaggskeppen. Sveaskog har beslutat om 36 ekoparker spridda över hela landet. Tillsammans utgör de fem procent av Sveaskogs produktiva skogsmarksareal, motsvarande cirka 175 000 hektar.

Inom Marknadsområde Norrbotten planerar vi för 14 ekoparker. Av dessa är Ekopark Leipipir den andra ekoparken som invigs. Ekoparksplanen är både ett levande och ett styrande dokument för det framtida arbetet med Ekopark Leipipir. Vi är väl medvetna om att det bygger på dagens kunskaper när det gäller vad som är höga naturvärden och är därför beredda att utveckla och anpassa ekoparksplanen till ny kunskap som kommer. Målet nu och i framtiden kommer att vara att utveckla och bevara biotoper och arter i området. I begreppet utveckling ligger skötsel och restaurering av olika naturmiljöer.

I Ekopark Leipipir finns goda förutsättningar för en rik biologisk mångfald. Ekoparken utgörs av ett mosaikartat, grandominerat landskap med ett stort inslag av myrmark. Här finns naturvårdsintressanta miljöer som hänglavsrika höglägesgranskogar, lövrika barrsuccessioner och senvuxna tallområden. Friluftaktiviteter, fågelskådning, men även jakt, svamp- och bärplockning, lockar till besök i området.

Ekoparksplanen är det styrande skötseldokument som kommer att vägleda oss i det framtida arbetet med Ekopark Leipipir.

Ett omfattande arbete är nedlagt för att färdigställa ekoparksplanen. Arbetet är ett samarbete mellan Sveaskogs stab för miljö och socialt ansvar samt marknadsområdet. Använd de beskrivningar, kartor och stigar som mina medarbetare arbetat fram och hjälp oss att hålla liv i ekoparken genom att nyttja den.

Välkommen till Ekopark Leipipir!

Ann Eklund, januari 2009
Skogsansvarig, Marknadsområde Norrbotten
Sveaskog

Sammanfattning

Ekoparker utgör en del av Sveaskogs stora naturvårdssatsning som ett led i att värna om den biologiska mångfalden i Sveriges skogar. I en ekopark styr de ekologiska värdena över de ekonomiska. Minst hälften av skogsmarken i varje ekopark kommer att användas för naturvård.

I Norrbotten, där Sveaskog har sitt största markinnehav, kommer 14 ekoparker att invigas. Ekopark Leipipir är den tredje ekoparken som invigs inom marknadsområdet Norrbotten. Ekoparken utgörs av ett 13 000 hektar stort område, varav cirka 7 400 är produktiv skogsmark. Tidigare inventeringar har visat att landskapet har höga naturvärden, vilken är orsaken till att Sveaskog avsätter området som ekopark. I ekoparken har knappt något modernt skogsbruk utförts och det finns gott om orörd äldre tall- och gran-skog med gott om gamla levande och döda träd.

Leipipir ligger på över 400 meter över havet och skogen som växer där är lågproduktiv. Den vanligaste skogstypen är lövrik barrskog, men granskog och

tallskog förekommer också. Stora delar av ekoparken utgörs av våtmarker med ett rikt fågelliv. I ekoparken finns flera ovanliga fågel- och svamparter som till exempel dvärgbeckasin och ostticka. Det finns fisk i många av vattendragen och i skogarna finns det gott om småvilt.

Cirka 60 % av skogarna i ekoparken har höga naturvärden idag. Det finns god potential att de återskapa naturvärden i de resterande 40 % av skogarna. Eftersom skogarna är naturligt glesa med stort inslag av gran och en hel del björk så kommer de att uppnå höga naturvärden genom fri utveckling. I ett fåtal områden kommer riktade åtgärder att sättas in för att gynna naturvärden knutna till olika lövträd och tallar. Lämpliga åtgärder kan vara utglesning, frihuggning och naturvårdsbränning.

Ekologiska målbilder för Ekopark Leipipir

Tabellen visar andelen nuvarande skog med höga naturvärden i Ekopark Leipipir samt hur mycket mark som lagts till för att förstärka respektive naturtyp.

Naturtyper med höga naturvärden	Utgångsläge 2009 (%)	Restaurering (%)	I framtiden (%)	Kommentar
Lövrik barmnaturskog	30	18	48	Fri utveckling och utglesning.
Grannaturskog	20	9	29	Fri utveckling.
Tallnaturskog	7	6	13	Fri utveckling, naturvårdsbränning.
Lövnaturskog	3	7	10	Fri utveckling och utglesning.
Summa	60	40	100	
Produktionsskog	40	-40	0	
Impediment				Endast naturvårdande åtgärder

Ekopark Leipipir invigdes den 29 augusti 2006. Denna ekoparksplan är ett styrande ramdokument för Ekopark Leipipirs skötsel.

Följande medarbetare har bidragit till ekoparksplanen:

Inventering:

Jakob Bjerner

Marcus Jatko

Text:

Marcus Jatko

Johan Ekenstedt

Layout och kartor:

Johan Ekenstedt

Kvalitetsgranskning:

Stefan Bleckert

Framsidesbild: Hjortron.

Foto: Hans Nelsäter, Megapix

Förord.....	1
Sammanfattning.....	2
1. Generellt om ekoparker.....	4
Sveaskogs ekoparker – för naturen och människans skull	
Ekoparkerna – en viktig del av Sveaskogs naturvårdsstrategi	
Ekoparksavtal	
Samsyn med årliga samråd	
Från biotopanalys till ekoparksplan – en översiktlig beskrivning	
Ordförklaringar	
2. Ekopark Leipipirs naturvärden.....	7
Geografi och historia	
Varför Ekopark Leipipir?	
Biotopanalys – resultat	
Mångfaldsanalys – resultat	
Landskapsanalys – resultat	
3. Naturvårdsmål i Ekopark Leipipir.....	28
Ekologiska målbilder	
Skogslandskapets vattenmiljöer	
Sammanställning av målklasser och deras fördelning	
4. Naturvårdsmetoder.....	36
Orörda områden	
Naturvårdande skötsel	
Ekologisk leveranstid	
5. Rennäringen.....	40
6. Kulturmiljövärden.....	41
Kulturvärden	
Kulturmiljövärden	
7. Upplevelsevärden i Ekopark Leipipir.....	42
Upplevelsevärden	
Hänsyn till upplevelsevärden	
8. Jakt och fiske.....	42
9. Forskning, inventeringar och samarbeten.....	43
10. Litteraturförteckning.....	44
11. Bilagor.....	45
Översiktskarta Ekopark Leipipir	
Instruktion för hantering av vindfällan	

1. Generellt om ekoparker

Sveaskogs ekoparker – för naturen och människans skull

Ekoparker är större sammanhängande skogslandskap, i storlek mellan 1 000-14 000 hektar, med höga ekologiska värden. Sveaskog har höga naturvårdsambitioner i ekoparkerna. Minst hälften av den produktiva skogsmarken används för naturvård. Var balansen mellan naturvård och produktion slutligen hamnar avgörs av ekoparkens nuvarande naturvärden och möjligheterna att aktivt återskapa naturvärden genom restaurering. Skogsbruk bedrivs i de flesta ekoparker, men anpassas till ekoparkens särskilda natur- och kulturvärden. Det finns exempel på ekoparker där all mark används för naturvård. I en ekopark styr ekologiska värden över ekonomiska samtidigt som skogens betydelse för friluftslivet sätts i fokus.

Syftet med ekoparkerna är att gynna arter med landskapsekologiska krav samt skapa förutsättningar för livskraftiga populationer av hotade arter. Ekoparkerna kan genom sin storlek och höga naturvårdsambition fungera som spridningskällor för hotade arter.

Ekoparkerna – en viktig del av Sveaskogs naturvårdsstrategi

Ekoparkerna utgör ett nödvändigt komplement till andra frivilligt skyddade skogsbiotoper samt till den naturhänsyn som lämnas vid all skogsavverkning i form av kantzoner, hänsynsytor, trädgrupper och solitära träd. Inom varje skogsregion kommer Sveaskog att använda:

- 5 procent av den produktiva skogsmarken till ekoparker.
- 10 procent av den produktiva skogsmarken till naturvårdsskogar (utan skogsproduktion).
- 85 procent av den produktiva skogsmarken till skogsproduktion med förstärkt eller generell naturhänsyn.

Med denna fördelning på fyra olika naturvårdsambitioner kommer Sveaskog att arbeta för att förverkliga de nationella miljömålen. Naturvärdena i respektive område avgör vilken naturvårdsambitionen blir.

Ekoparksavtal

Beslutet att avsätta 36 skogsområden som ekoparker är ett långsiktigt åtagande för Sveaskog. För varje ekopark sluter Sveaskog avtal med Skogsstyrelsen. Dessa ekoparksavtal garanterar ett långsiktigt skydd och bevarande av natur- och kulturvärdena i ekoparkerna. Ekoparksavtal skrivs mellan Sveaskog och den regionala Skogsstyrelsen senast sex månader efter invigning av respektive ekopark. Avtalet gäller i 50 år vilket är längsta möjliga avtalstid. Sveaskog säljer inte mark inom ekoparkerna och kommer inte att ändra gränserna för den invigda ekoparken, annat än om en utvidgning av ekoparken blir aktuell. Sveaskog kommer inte heller att sänka ambitionerna i de enskilda bestånden – de beslutade målklasserna och hänsynsprocenten i varje enskilt bestånd är juridiskt bindande i ekoparksavtalet. Målklassen kan dock höjas som en kvalitetsförbättring. För att kunna lyfta in nya kunskaper och erfarenheter är även ändringar av ekologiska målbilder och de föreslagna metoderna för varje enskilt bestånd tillåtna efter dialog med länsstyrelsen och Skogsstyrelsen.

Samsyn med årliga samråd

Ekoparksplanen är en övergripande skötselplan som har arbetats fram i samråd med Skogsstyrelsen och länsstyrelsen i aktuellt län. Den presenteras vid invigningen av en ekopark och invigningen är starten på en förvaltning av ekoparken enligt denna plan. Sveaskog genomför i nästa steg årliga samråd med myndigheterna och i förekommande fall med samebyarna för att ge möjlighet till synpunkter på detaljer i skötseln och åtgärderna för varje enskilt skogsområde.

Från biotopanalys till ekoparksplan – en översiktlig beskrivning

Ekoparksplaneringen genomförs i flera steg enligt följande ordning:

1. Biotopanalys (fältinventering)
2. Mångfalds- och landskapsanalys
3. Hänsyn till kulturmiljöer, friluftsliv och i förekommande fall med rennäringen
4. Förankringsprocess med myndigheter och ideella föreningar
5. Ekoparksplan

Steg 1. Biotopanalys (fältinventering)

Sveaskog genomför en fältinventering med naturvärdesbedömning och biotopkartering av alla skogsbestånd. Resultaten sammanställs i en så kallad biotopanalys. Vid fältinventeringen samlas viktiga ekologiska data in från varje enskilt skogsbestånd, exempelvis mängden död ved, antalet naturvärdes-träd samt maxåldern för olika trädslag. Inventeraren ger dessutom ett förslag till naturvårdsmål för varje enskilt bestånd.

I naturvärdesbedömningen beskrivs nuvarande naturvärden men även framtida restaureringsmöjligheter. Det görs även en bedömning av hur lång tid det tar innan ett restaurerat område når önskad ekologisk kvalitet, det vill säga ekologisk leveranstid.

Steg 2. Mångfalds- och landskapsanalys

I mångfalds- och landskapsanalysen kompletteras biotopbedömningarna med ett artperspektiv och ett landskapsperspektiv. Först görs en sammanställning av landskapets eller regionens biologiska mångfald. Kraven på livsmiljöer för ansvarsarter och andra viktiga arter sammanställs och jämförs med de föreslagna naturvårdsåtgärderna. Den efterföljande landskapsanalysen belyser inte bara mängden av olika naturtyper och livsmiljöer utan även deras fördelning i landskapet. I samband med landskapsanalysen görs kompletteringar och förändringar av de föreslagna naturvårdsmålen för att skapa:

- Kärnområden för olika skogstyper samt biotopförstärkningar av mindre objekt.
- God konnektivitet (sammanbindning) och minskad habitatisolering i landskapet.

- Naturliga störningar med exempelvis naturvårdsbränder, vattenfluktuationer och betesdjur.
- En naturvårdssatsning som tar hänsyn till skogens historia – skoglig representativitet.
- En naturvårdssatsning som tar hänsyn till arternas ekologiska krav – ekologisk representativitet.

Steg 3. Hänsyn till kulturmiljöer, friluftsliv etc.

Förutom den ekologiska planeringen görs en sammanställning av särskilt värdefulla områden för andra intressen, till exempel kulturmiljövård och friluftsliv. Möjligheten att kombinera dessa värden med områden i den ekologiska planeringen beaktas särskilt. En redovisning av hänsyn till olika intressen presenteras med hjälp av temakartor.

Steg 4. Förankringsprocess

Ekoparksplanens ekologiska och sociala satsningar diskuteras med berörda myndigheter och ideella föreningar för att inhämta kunskaper och synpunkter. Förankringsprocessen är på det sättet ett viktigt steg i kvalitetsutvecklingen av ekoparksplanen.

Steg 5. Ekoparksplan

De beståndsvisa naturvårdsmålen fastläggs i en ekoparksplan. I den förtydligas bland annat ambitionsnivån för ekoparken och dess skogsbestånd med målklasser, det vill säga NO, NS, PF och PG (se sidan 34). Dessutom görs temakartor över ekologiska målbilder samt områden av särskilt intresse för kulturmiljövården och friluftslivet.

Ordförklaringar

Banka

Metod för att skapa död ved genom att slå hårt på trädets stam under savtiden på våren. Det gör att olika vedsvampar och andra nedbrytare lättare kan angripa trädet och trädet dör långsamt.

Bestånd

Träd som växer inom en viss areal och som främst kännetecknas av enhetlig ålder och trädslagsblandning.

Biologisk mångfald

Variationsrikedom bland allt levande i alla miljöer och ekologiska processer som de ingår i. Detta innefattar mångfald inom och mellan arter och hos ekosystem.

Biotop

Naturtyp, exempelvis en tallskog, en lövskog, en äng, en myr etc.

Biotopkartering

Kartläggning av olika biotoper.

Brandrefugiala områden

Områden som under lång tid blivit förskonad från brand på grund av dess läge i landskapet, t ex svackor med blöt mark.

Bränna/brännor

Skog som har uppkommit efter en brand.

Dimensionsavverkningar

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet skedde en plockhuggning av träd som var lämpliga för timmer i hela Norrbotten.

Ekopark

Ett större sammanhängande skogslandskap med höga naturvärden och naturvårdsambitioner. Sveaskog har beslutat att inrätta 36 ekoparker runt om i landet.

Hektar (ha)

En yta motsvarande 10 000 m². 1 km² motsvarar 100 ha.

Impediment

Benämning på markområde som har en genomsnittlig tillväxt om mindre än 1 m³sk/ha och år.

Kata

Metod för att skapa död ved där trädets bark tas bort med yxa eller annat verktyg. Endast en smal remsa

av bark lämnas kvar. Trädet dör mycket långsamt, vilket gynnar många fågelarter.

Margran

Gran som har växt i mycket tät skog som ungt träd och fått täta årsringar. Virket blir mycket starkt.

Målklass

Målklass beskriver naturvårdsambition för varje enskilt bestånd. Renodlade naturvårdsbestånd kallas NO- och NS-bestånd medan bestånd satta till PF eller PG har skiftande produktionsmål. Målklassning är en långsiktig klassning och ambitionen är satt i ett flerhundraårigt perspektiv.

Naturvärdeslokal

Skog med vissa naturvärden och stora förutsättningar att inom snar framtid återskapa höga naturvärden.

Nyckelbiotop

Skogsområde med höga naturvärden där man kan förvänta sig närvaro av (biotopberoende) rödlistade arter. Dessa skogar har ofta lång historia och skogsliknande karaktärer.

Produktiv skogsmark

Skogsmark som kan producera minst 1 m³sk/ha/år i genomsnitt.

Rödlistade arter

Arter vars långsiktiga överlevnad är osäker på sikt – exempelvis på grund av skogsbruk. Klassade enligt internationella hotkategorier i en så kallad rödlista.

Självföryngring

Ny skog uppkommer från frön som sprids från fröträd.

Stavatall

Tall som uppkommit genom självföryngring efter en brand. Dessa skogar finns oftast i sluttningar och växer mycket stamtätt, vilket ger goda förutsättningar till att utvecklas till gamla tallar.

Ståndort

Ett område som har för växterna enhetlig livsmiljö.

Succession

Innebär i ekologiska sammanhang att ett växtsamhälle efterträder eller tar över ett annat.

Överståndare

Träd som förekommer glest i ett bestånd och är väsentligt äldre än beståndet i övrigt.

2. Ekopark Leipipirs naturvärden

Geografi

Ekopark Leipipir är ett stort sammanhängande i det närmaste väglöst skogsområde. Ekoparken ligger 2,5 mil sydost om Gällivare längs vägen mot Nattavaara, se figur 1. Koordinaterna för områdets mittpunkt är ungefär $X=7440300$ / $Y=1722000$ (RT90 gon 2.5 V). Området är cirka 13 000 hektar stort varav cirka 7 500 hektar är produktiv skogsmark. Skogslandskapet är ett mosaikartat moränbacklandskap med stora myrområden varvat med höga berg och flertalet mindre sjöar och bäcksystem. Hela ekoparken ligger mellan 400-594 meter över havet och den högsta punkten är berget Iso Leipipir. Bergrunden i området utgörs av granit förutom i den östra delen där det även finns stråk med sedimentära bergarter som avsatts i vulkanisk miljö. Här kan man dessutom finna mindre förkastningszoner.

I den västra delen av ekoparken finns det ett dödisområde som sträcker sig från Nirra och norrut samt norr och öster om bergen Iso och Pikku Leipipir och runt sjön Kaakurijärvi. Här är landskapet betydligt mer kuperat med mängder av små klarvattentjärnar, myrar och höjdryggar. Upphovet är en så kallad Veikimorän som byggs upp av moränmaterial, isälvs- och sjösediment. Det finns över 100 småsjöar och ungefär lika många småmyrar i området. Sjöarna är klarvatten sjöar som ligger nära varandra men på olika höjdnivåer. Dödisområdet består till stora delar av talldominerad barrnaturskog på torra marker med vegetation av lavristyp.

Ungefär 40 % av Ekopark Leipipir utgörs av myrmark. Myrnas utseende varierande både vad gäller storlek och vegetation. Vanligast är strängflarkkärr med fastmattesträngar, brunmosslikande mjukmattemyrar och frodiga lösbottemyrar. I dödisområdet är myrarna vanligtvis av fastmattetyper. Den största ingående myren heter Såkeape och är ett komplex av olika myrtyper, myren ligger i ekoparkens sydöstra del och har en areal av cirka 2000 hektar. Såkeape betyder ungefär "större, öppen björkbeklädd myr". Namnet Leipipir kan ha fått namn från samiskan och betyder "med al runt omkring" (Collinder 1964) och det kan syfta på att al växer kring bäckdrågen vid Iso och Pikku Leipipir.

Skogshistoria

Tidigare skogsbränder har den största historiska betydelse för skogen i området. De talldominerade skogarna i ekoparken har spår av en eller flera bränder. Eftersom man under de senaste hundra åren bekämpat alla skogsbränder har denna naturliga störning i stort sett upphört. Detta gör att granen mer och mer

etablerar sig i skogsekosystemen, ett successionsförlopp som troligen naturligt skulle ha brutits av skogsbränder.

Skogsbruk har endast skett i mycket liten omfattning, trots att det finns delar som kan ha varit intressant för det tidigare skogsbruket. Orsaken till detta är förmodligen avsaknad av vattendrag som lämpar sig för flottning. De äldre avverkningsspår som man kan hitta i ekoparkens inre delar härrör förmodligen från dimensionsavverkningar, vedhuggning samt granar som fällts för att renarna lättare ska komma åt den eftertraktade hänglaven.

Myrslätter har förekommit i ekoparken främst på myrarna Såkeape och Ripakkovuoma. Våtmarksslätter förekom i hög utsträckning intill de bäckar som finns i myrområdena. Spår av gamla hässjestölar vittnar om att det har dämats och dikats i sjöar och bäckar i området

Figur 1. Regionkarta, Ekopark Leipipir.

Varför Ekopark Leipipir?

- Ekopark Leipipir har naturvärdesinventerats av länsstyrelsen år 1995. Dessa inventeringar påvisade höga naturvärden spridda i hela området vilket ligger som grund till att Sveaskog bestämde sig för att göra en ekopark av området. Dessutom har stora delar av ekoparken aldrig påverkats av skogsbruk. Leipipir är ett sammanhängande väglöst område utan kraftledningar vilket är unikt i de östra delarna av Norrbotten.
- Ekopark Leipipir innehåller en god representation av skogstyper som är vanliga i lågproduktiva boreala skogar som haft ringa påverkan från skogsbruk.
- Nirraområdet är ett relativt stort dödisområde i ekoparkens södra delar. Området kännetecknas av grov, gles talldominerad barrskog skog med ett myller av "insprängda" små klarvattentjärnar och höjdryggar. Området är ett populärt utflyktsmål för skolklasser och sedan länge känt för sina trolska skogar och höga naturvärden.
- Stora delar av ekoparken omfattar skog som ligger på över 400 meter över havet. Detta gör att naturen på många håll påminner om den fjällnära skogen och dess speciella arter och naturvärden.
- En hög andel äldre skog finns bevarad i ekoparken. Därbland tallar som daterats till 450 år gamla, dessa har spår av flera bränder.
- Ekoparken innehåller flera ovanliga fåglar som till exempel; dvärgbeckasin, sånglärka och tretåig hackspett samt mängder med rödlistade vedsvampar till exempel lappticka, dofticka, taigaskinn och ostticka.
- Genom området rinner flera fiskförande mindre bäckar med framförallt öring och harr. De akvatiska ekosystemen är viktiga att bevara eftersom många organismer är helt beroende av dessa.
- Cirka 40 % av ekoparken utgörs av myrmarker, de stora myrområdena ger upphov till orörda våtmarker med ett rikt fågelliv.

Höga naturvärden. Det finns flera grova överståndare av tall som är upp mot 450 år gamla. De grövsta tallarna är strax under tre meter i omkrets. Foto: Marcus Jatko.

Biotopanalys – resultat

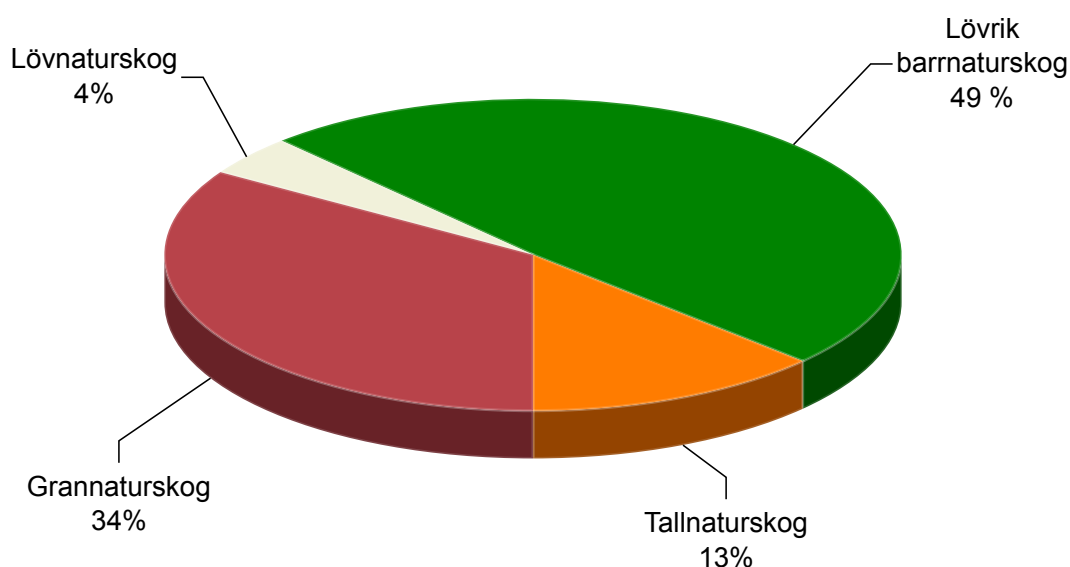
Ekopark Leipipir fältinventerades under sommaren 2004 och sommaren och hösten 2005. Drygt 200 bestånd besöktes i fält, inventerades och beskrevs under den perioden.

Skogar med höga naturvärden

Utmärkande för naturvärdeslokalerna inom Ekopark Leipipir är bestånd med gammal opåverkad granskog, bestånd med gamla, grova tallöverståndare samt ett antal gamla talldominerade bestånd.

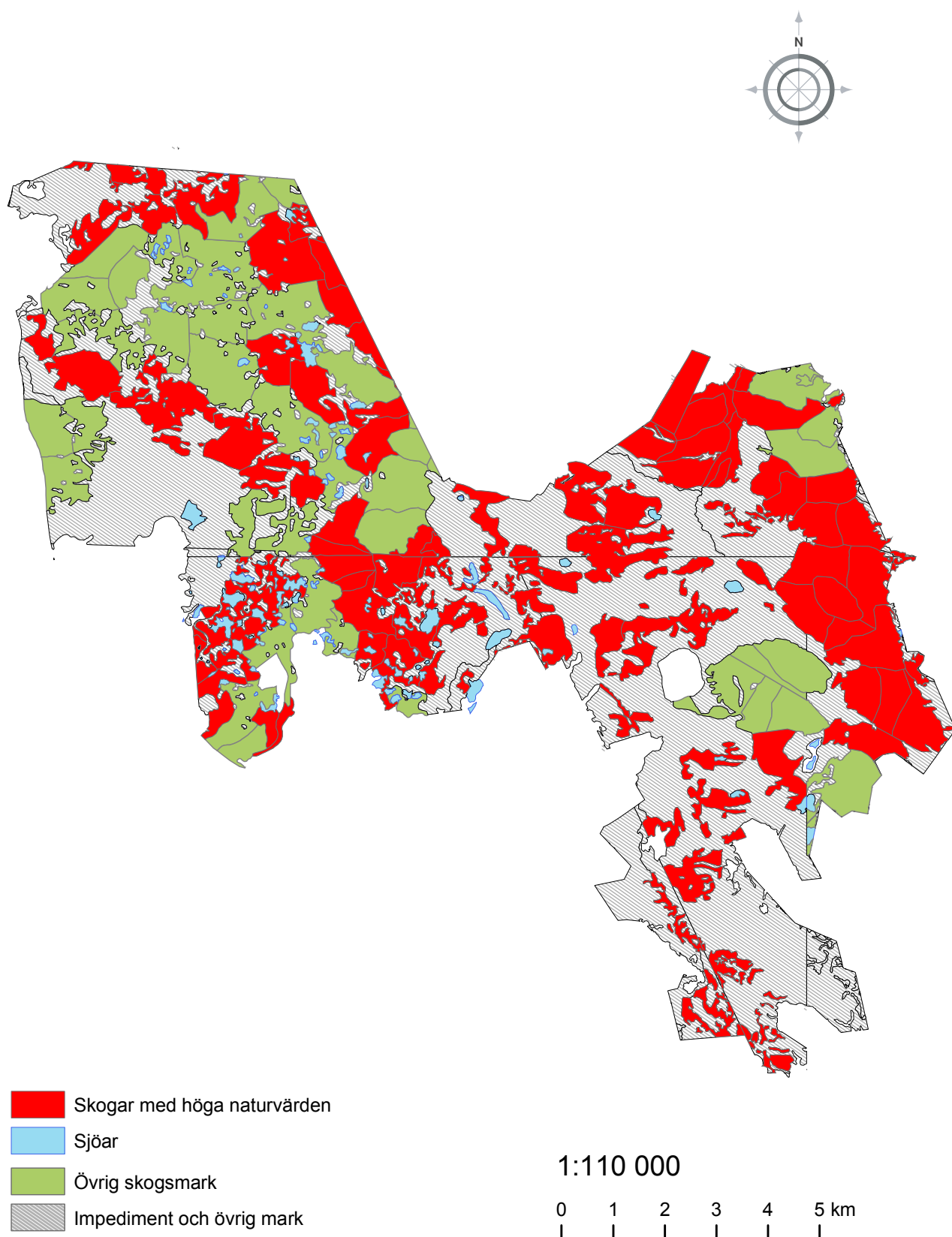
Ekopark Leipipirs kärnvärden är långvarig beståndskontinuitet, hög beståndsålder och rikligt med död ved i varierande nedbrytningsfas.

Lövinslaget i Ekopark Leipipir är inte samlat i något speciellt område utan spritt i hela ekoparken och står för ett tiotal procentenheter i de flesta bestånd. Lövträdsförekomsten består nästan helt av björk, endast enstaka sälgar och aspar har etablerat sig i ekoparken.

Figur 2. Skogar med höga naturvärden och deras areella fördelning på olika skogstyper. Utmärkande för naturvärdeslokalerna inom Ekopark Leipipir är bestånd med gammal opåverkad granskog, bestånd med gamla, grova tallöverståndare samt ett antal gamla talldominerade bestånd.

Karta 1. Skogar med höga naturvärden

Gamla skogar

Ekopark Leipipirs skogsekosystem visar att den mänskliga aktiviteten i området varit låg under en längre tid. De flesta bestånd har hög beståndsålder och lång kontinuitet.

Gamla träd

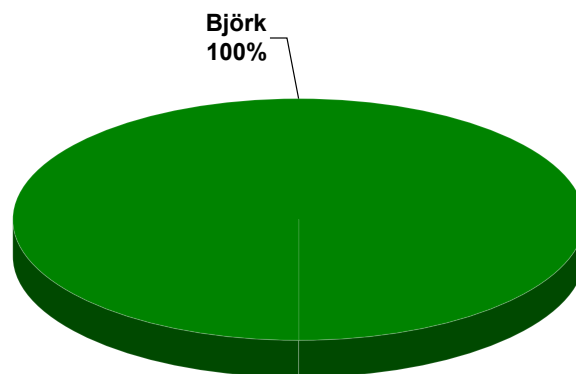
De grövsta tallarna som registrerades under inventeringen uppmätte över 80 centimeter i brösthöjd, åldern på dessa träd kan vara uppemot 400 år.

Maxålder för gran har uppskattats till 250 år. En exakt åldersbestämning av gran i de äldre ingående bestånden är svår eftersom de allra flesta individer är rötskadade.

Maxålder för björk har uppskattats till 130 år. De flesta av de gamla björkarna finns i gamla granskogar som rester av gamla lövbrännor med grova stammar och skrovlig bark.

Lövskogar och lövinslag

Hela 10 % av ekopark Leipipir skogar domineras idag av lövträd. Dessutom finns det cirka 68 % lövrika skogar (med 20-49 % lövträd) (tabell 1). Ekopark Leipipir är ett barrdominerat skogslandskap men det sammanlagda lövinslaget är att betrakta som rikligt. Inte mindre än cirka 78 % av Ekopark Leipipir skogar har ett inslag på minst 20 % lövträd, merparten av dessa är äldre skogar. I Ekopark Leipipir är björk det dominerande lövinslaget (figur 3).

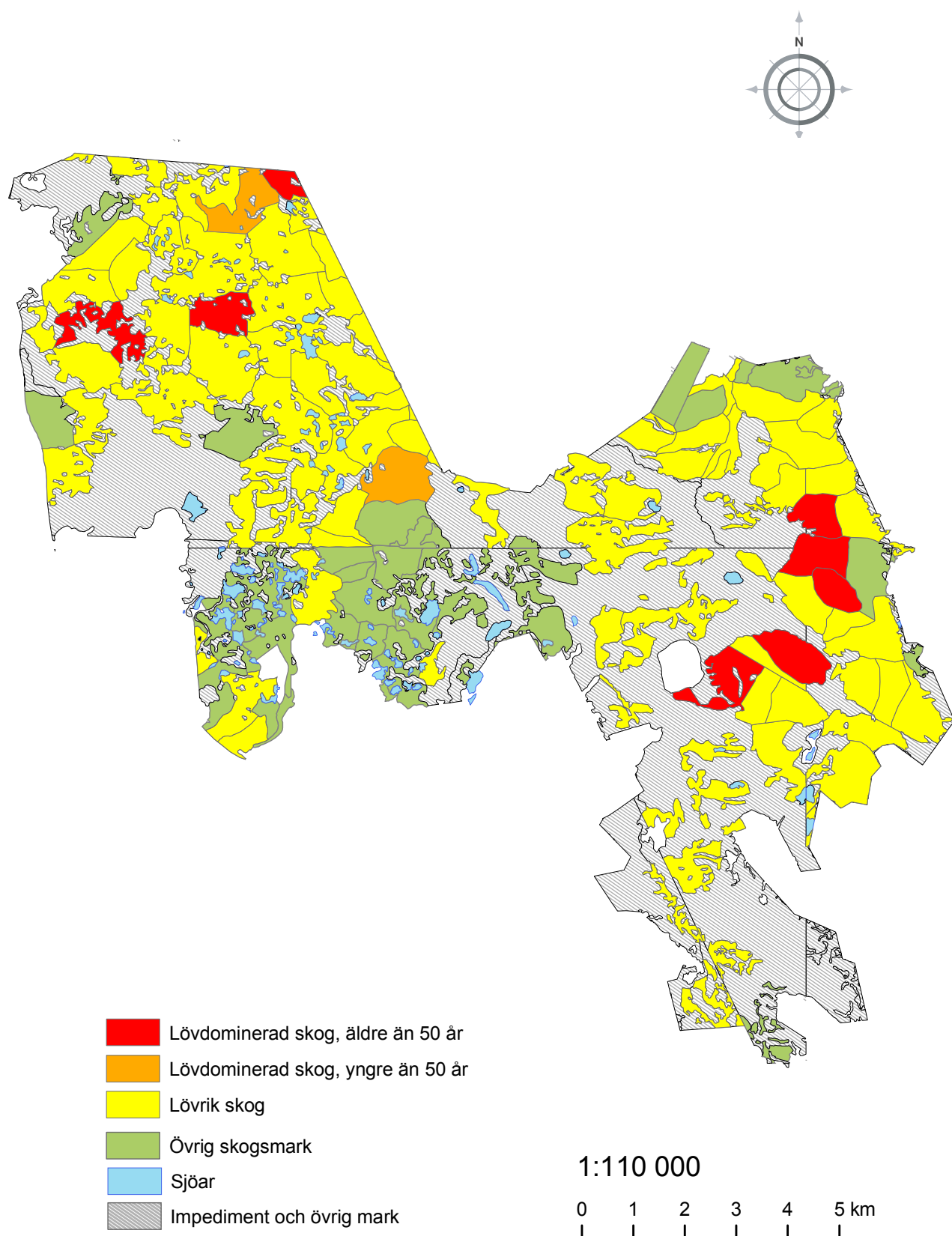
Figur 3. Lövträdens fördelning i Ekopark Leipipir.
Björk dominerar totalt, inslagen av sälg och asp är knappt mätbara.

Tabell 1. Lövskogarnas fördelning på olika åldersklasser.

Åldersfördelning för lövskogar (över 50 % löv) och lövrika skogar (20-49 % löv) i ekoparken. Den totala procentsatsen avser lövskogarnas fördelning på den totala skogsmarken i ekoparken, medan åldersfördelningen är beräknad på andelen löv- och lövrika skogar i ekoparken. Det äldre lövet finns framför allt i äldre granskogar. Björk är det dominerande lövträdsinslaget i Ekopark Leipipir.

Skogstyp	Totalt i ekoparken (%)	0 – 29 år	30-59 år	60 år och äldre
Lövskog	10	12	0	88
Lövrik skog	69	10	0	90

Karta 2. Lövdominerad och lövrik skog.

Naturvärdesträd

Inventeringen av naturvärdesträd har skett genom att räkna antalet gamla, grova träd eller träd som på annat sätt avviker från övrigt bestånd. Under inventeringen påträffades det påtagligt med naturvärdesträd av framförallt tall men även gran och björk i stor andel av bestånden (tabell 2).

Gran

Naturvärdesträd av gran utgörs av ofta senvuxna cirka 200 år gamla granar med grenar täckta av hänglav. Granarna har i vissa fall en tidigare period av "margrandsstadie" vilket syns genom täta grenvarv på stammen, detta kan ha pågått under 50-100 år av granens levnad. Orsaken till att granen blir en långsamt växande margran är konkurrensen med närliggande större träd som skuggar och konkurrerar om näringen. När en lucka uppstått på grund utav till exempel stormfällningar och plockhuggningar får granen möjlighet att växa till sig till grova gamla träd. Gamla granar med skrovlig bark gynnar flera ovanliga lavar och svampar som till exempel gammelgranskål och liten sotlav.

Tall

Naturvärdesträden av tall består av gamla individer som har grova stammar, grenar och pansarbark. Solbelysta grova tallar gynnar ett flertal hotade skalbaggar som till exempel reliktbock och raggbock.

Björk

Naturvärdesträd av björk utgörs av grova senvuxna individer som nått en hög biologisk ålder. Flera av dessa har sprucken bark och är ihåliga. Många hotade arter är knutna till gammalt grovt löv och därför är dessa träd värdefulla för ekoparken, speciellt då områdets lövandel överlag är relativt lågt.

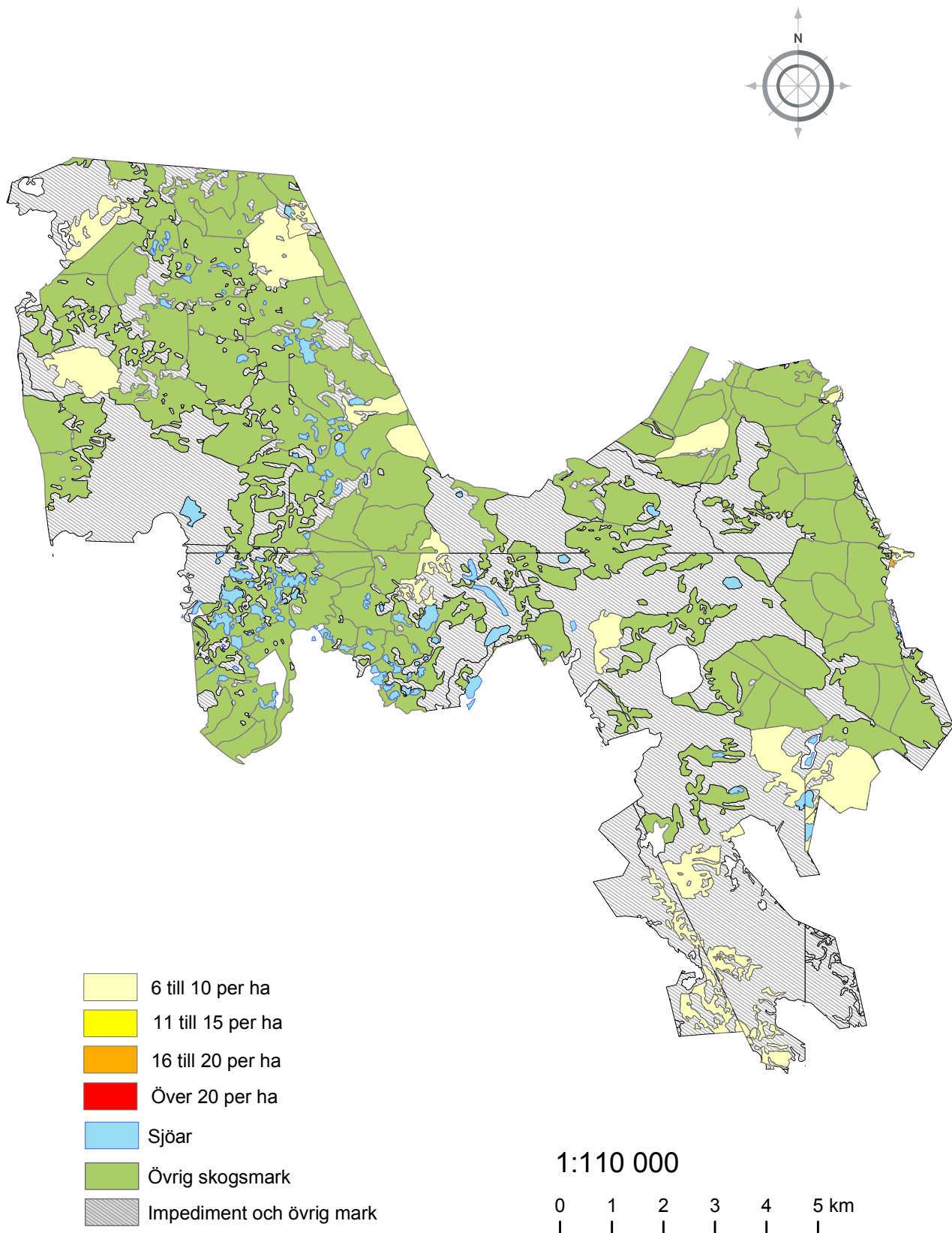
Kartorna på följande sidor visar den geografiska fördelningen av de tre mest frekventa naturvärdesträdslagen i Ekopark Leipipir – gran, tall, och björk.

Tabell 2. Antalet naturvärdesträd av olika trädslag per 100 hektar.

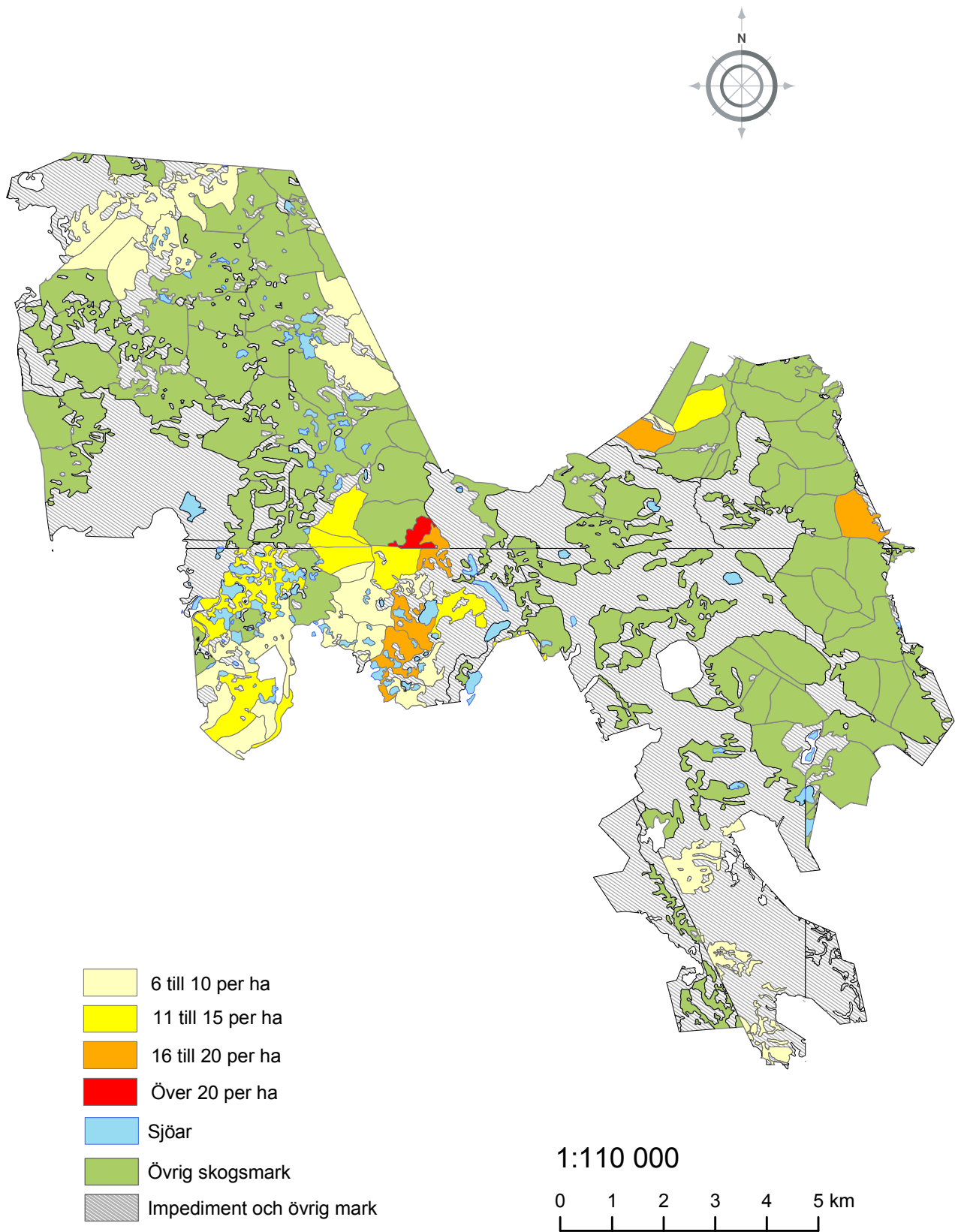
Under inventeringen påträffades det påtagligt med naturvärdesträd av framförallt tall men även gran och björk i en stor andel av bestånden. Totalt finns det cirka 1100 naturvärdesträd per 100 hektar i Ekopark Leipipir.

Trädslag	Tall	Gran	Björk	Sälg
Antal naturvärdesträd per 100 hektar	419	349	324	9
Totalt för hela ekoparken	30900	25800	23900	600

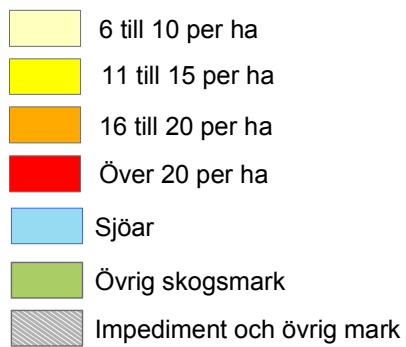
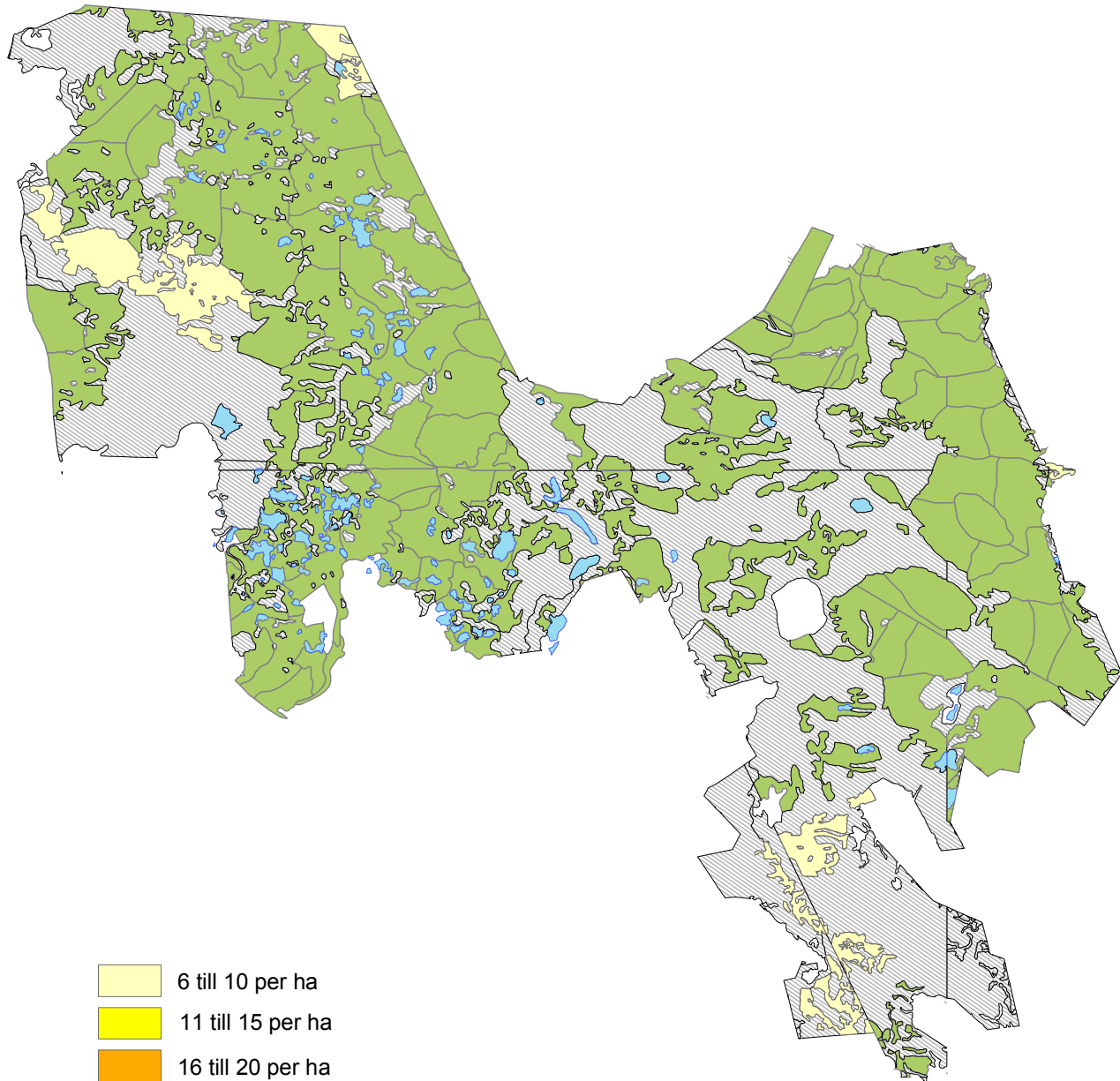
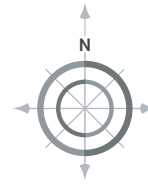
Karta 3. Naturvärdesträd av gran.

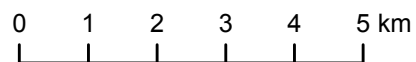
Karta 4. Naturvärdesträd av tall.

Karta 5. Naturvärdesträd av björk.

1:110 000

Död ved

En av de viktigaste kvalitéerna för hotade arter är mängden död ved, det vill säga stående och liggande döda träd och träddeklar. Mer än tusen rödlistade arter i de svenska skogarna är beroende av död ved, de flesta i ädellövskog men också en del i den boreala skogen.

Mängden stående och liggande död ved i Ekopark Leipipir domineras av gran följt av björk och tall, se tabellerna 3 och 4.

Kartorna på följande sidor visar den geografiska fördelningen av stående och liggande död ved av de två mest frekventa trädslagen i Ekopark Leipipir, tall och gran

Stående död ved. Det finns gott om stående död ved i Ekopark Leipipir, främst gran, men även björk och tall. Foto: Marcus Jatko.

Tabell 3. Stående död ved.

Mängden stående död ved visas i tabellen nedan i form av antalet torrakor med minst 15 centimeter i brösthöjdsdiameter per 100 ha av olika trädslag. Gran och björk dominerar kraftigt. Totalt finns 1134 stående död ved per 100 ha i ekoparken.

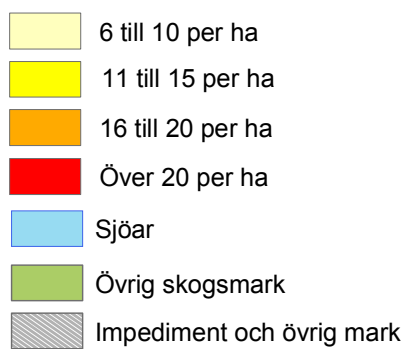
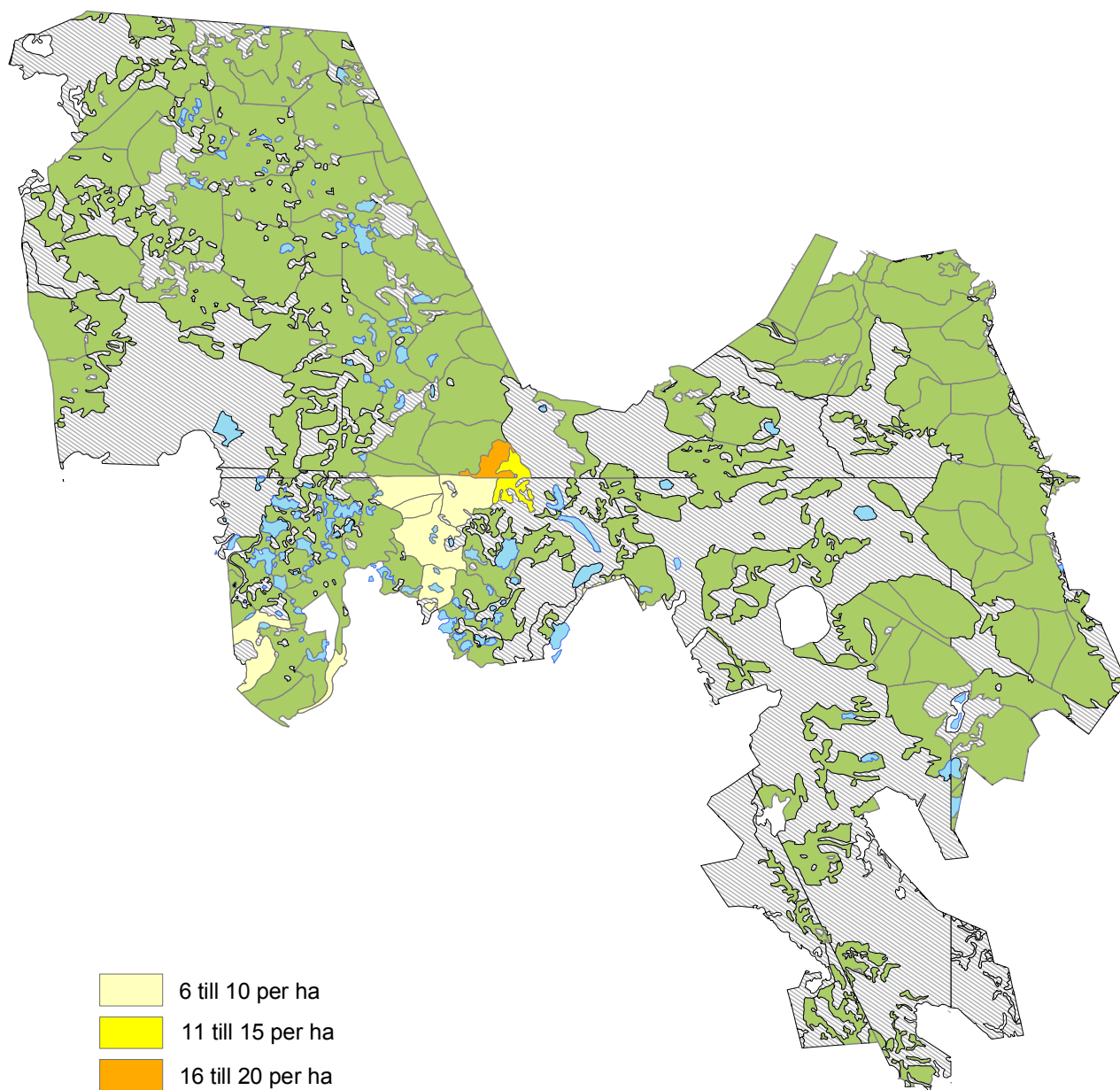
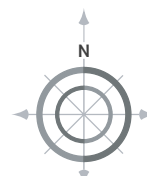
Trädslag	Gran	Björk	Tall
Antal torrakor per 100 hektar	609	363	161
Totalt för hela ekoparken	44930	26800	11900

Tabell 4. Liggande död ved.

Mängden liggande död ved visas i tabellen nedan i form av antalet lågor med minst 15 centimeter i brösthöjdsdiameter per 100 ha av olika trädslag. Totalt finns 1475 lågor per 100 ha i ekoparken. Gran dominerar kraftigt men även björk och tall är rikligt företräd.

Trädslag	Gran	Björk	Tall
Antal lågor per 100 hektar	873	354	249
Totalt för hela ekoparken	64400	26100	18400

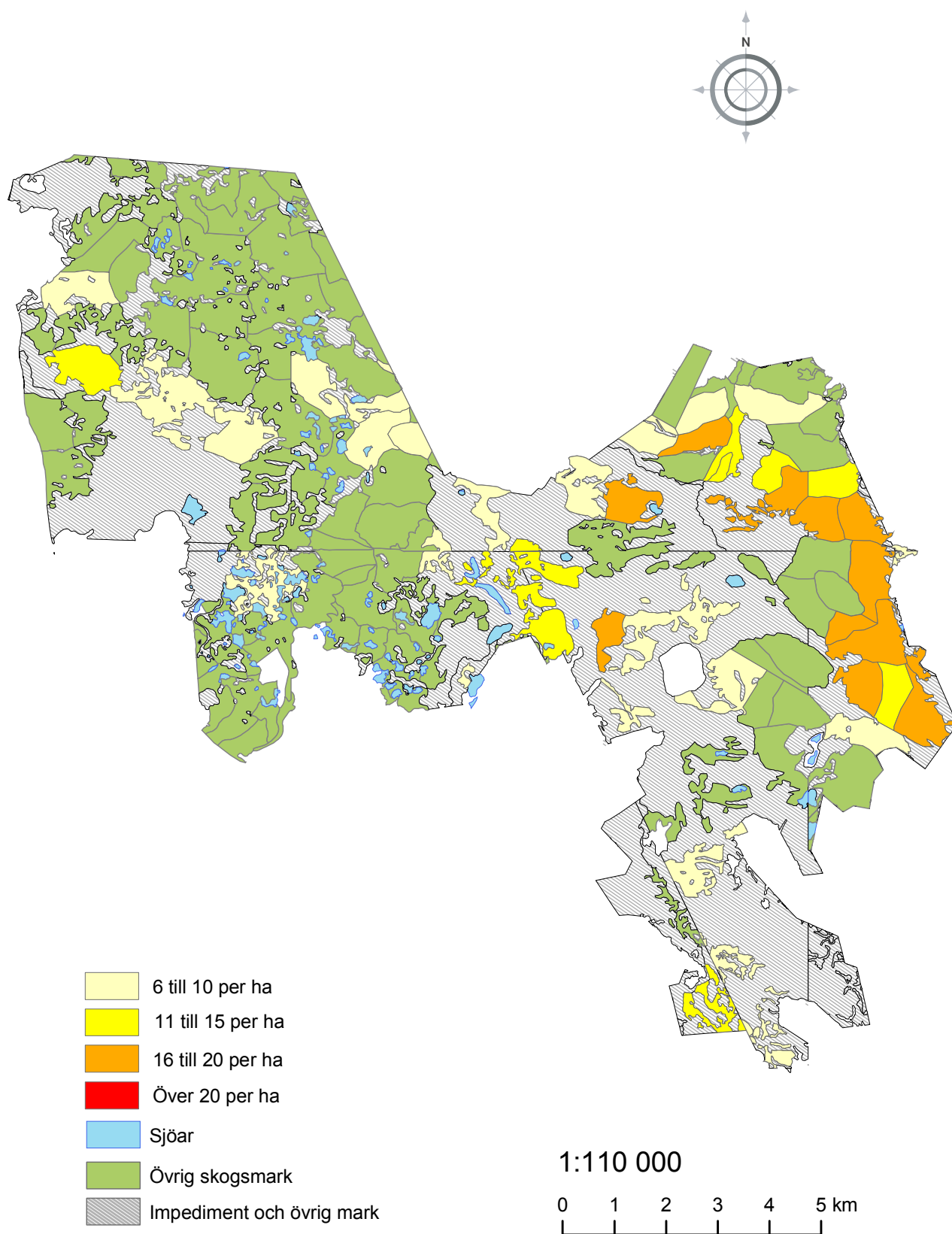
Karta 6. Stående död ved av tall.

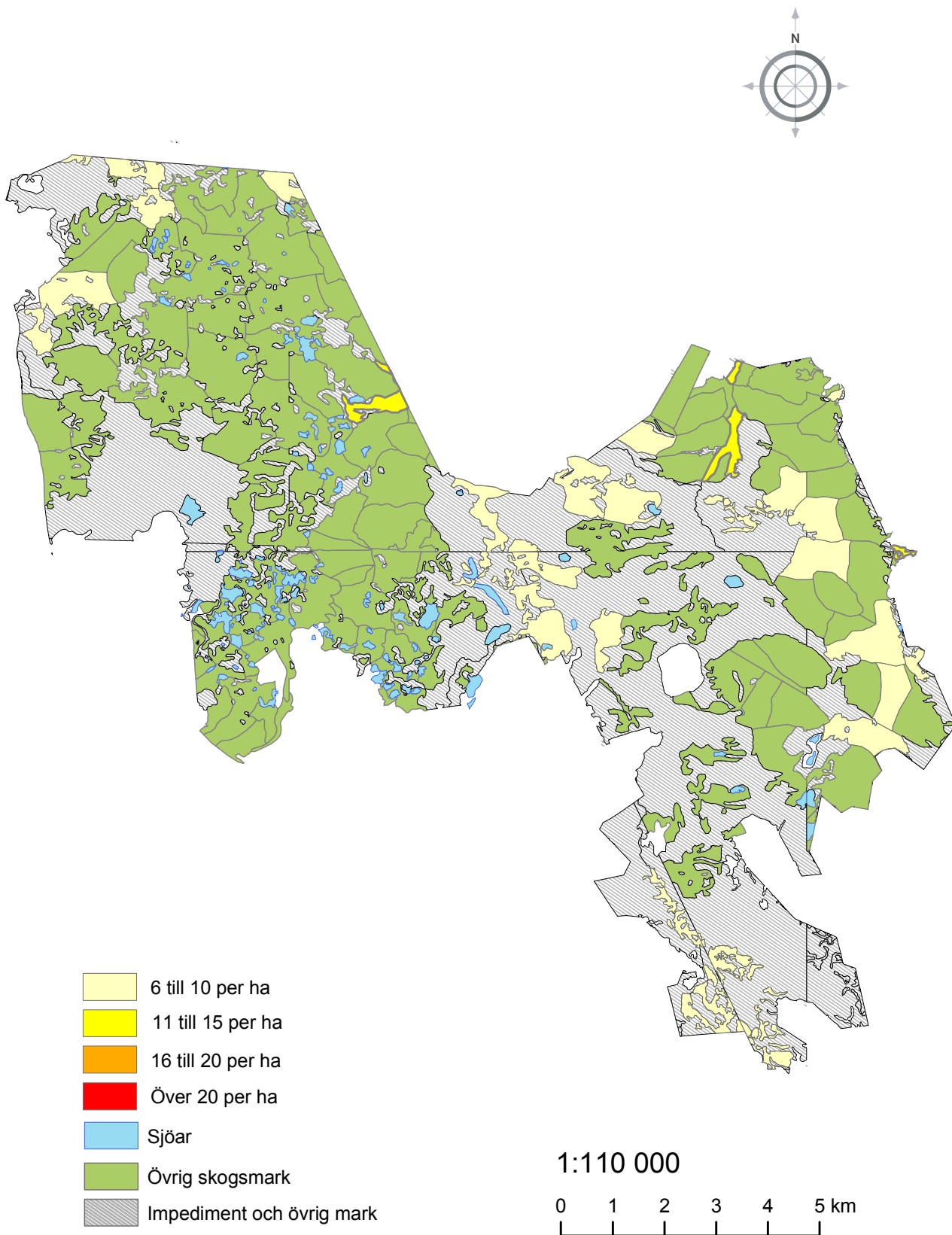
1:110 000

0 1 2 3 4 5 km

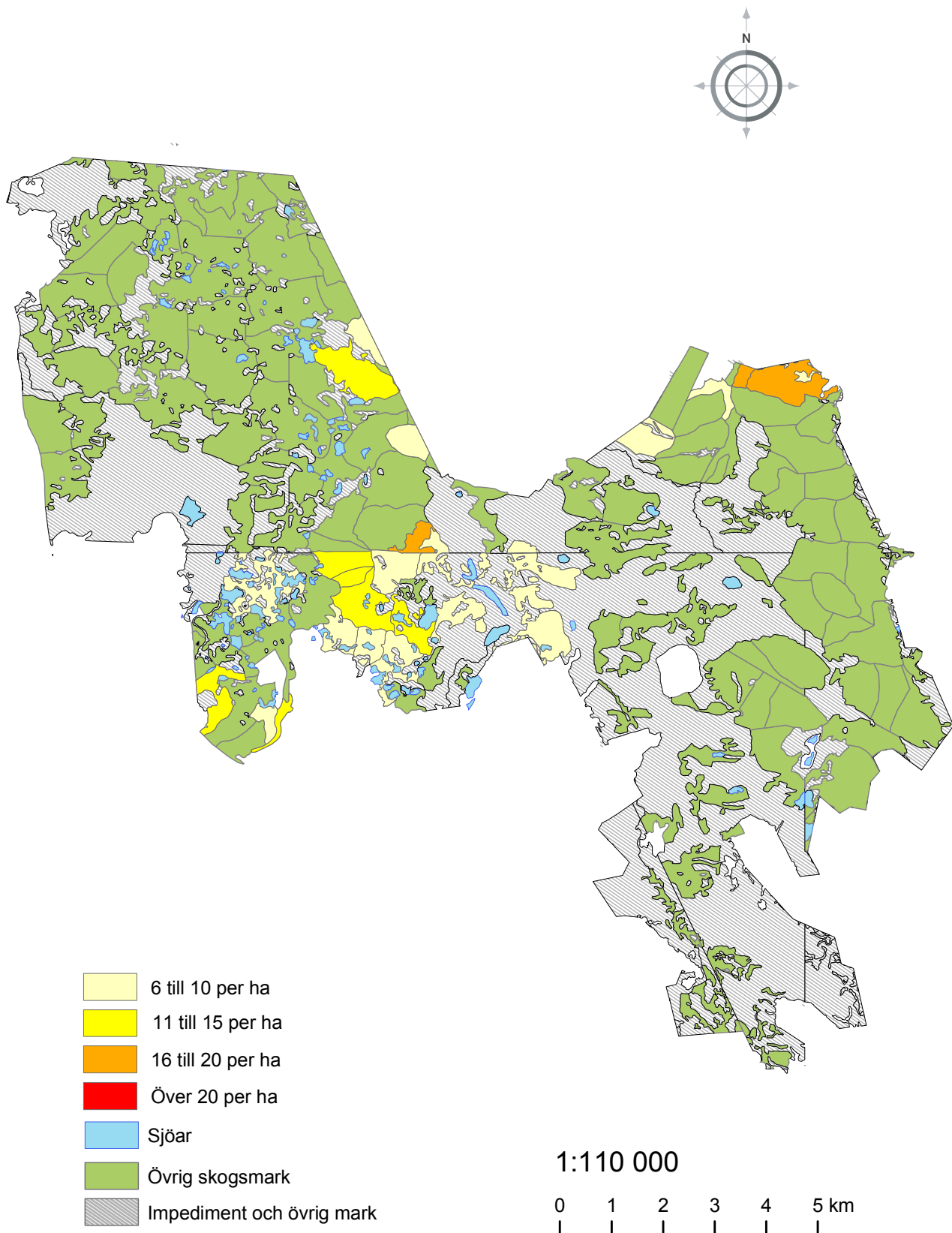
Karta 7. Stående död ved av gran.

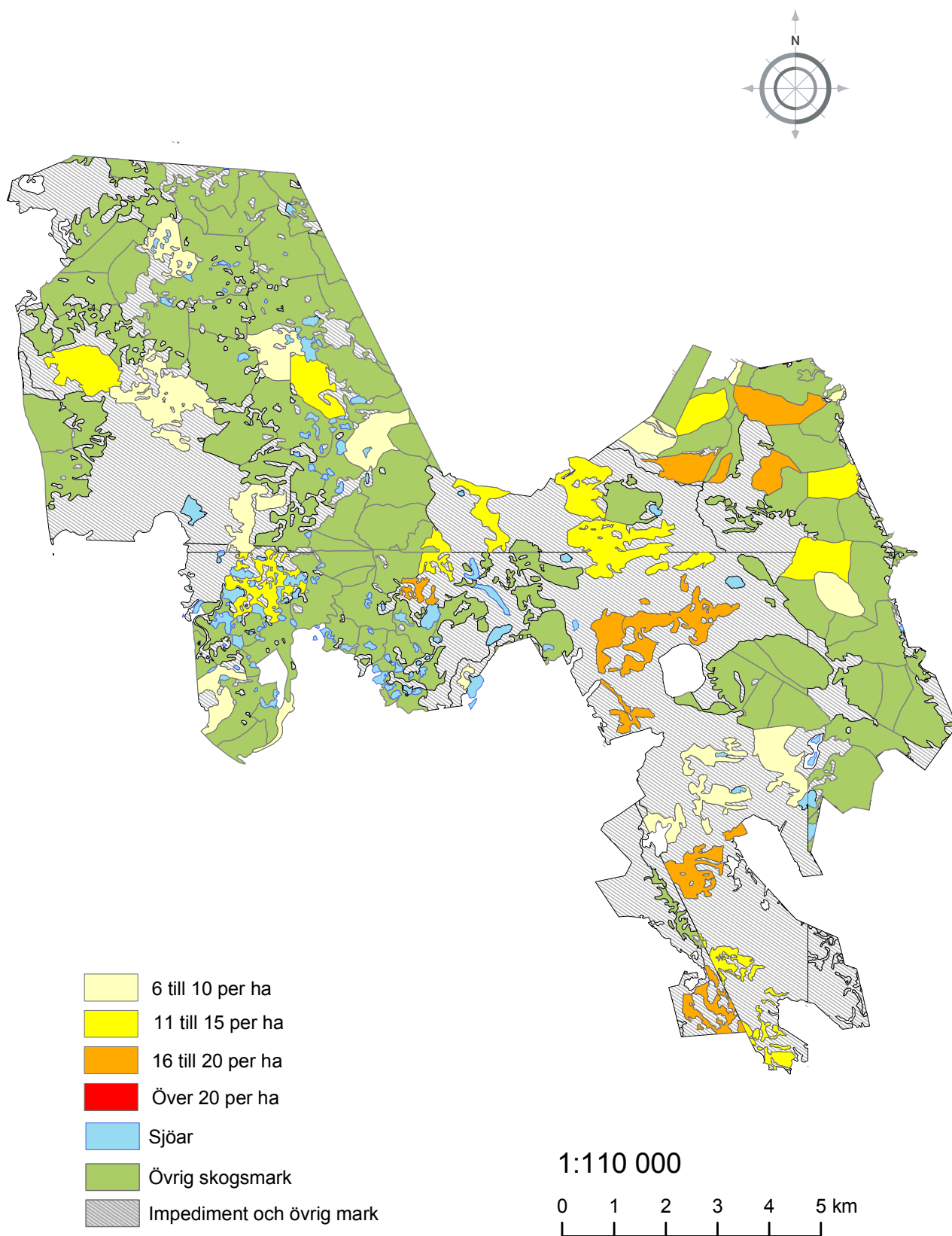
Karta 8. Stående död ved av björk.

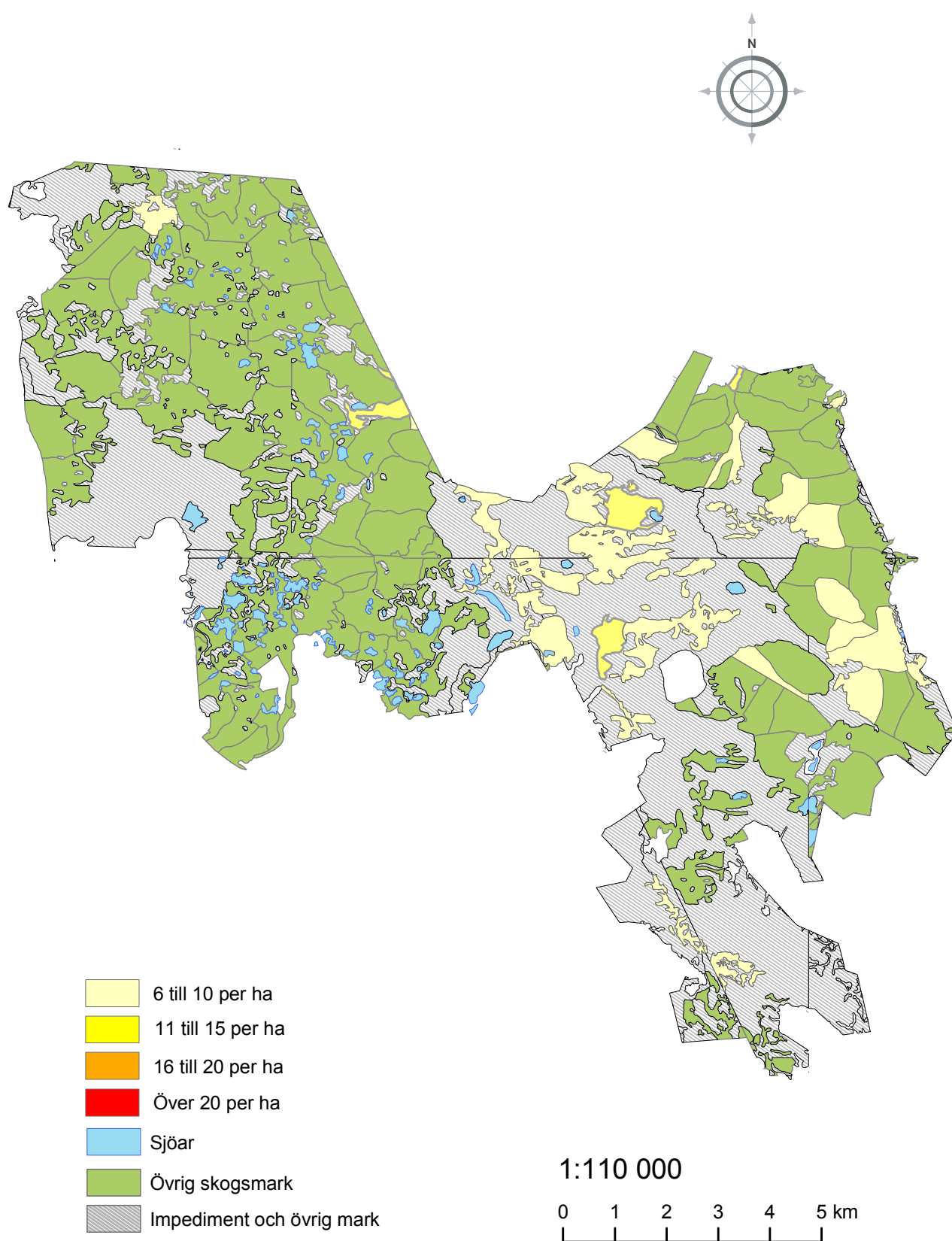
Karta 9. Liggande död ved av tall.

Karta 10. Liggande död ved av gran.

Karta 11. Liggande död ved av björk.

Mångfaldsanalys – resultat

För att sammanställa kraven på livsmiljöer för arter som förekommer i ekoparken görs en mångfaldsanalys. Med hjälp av dessa arters ekologiska krav kan man få en fingervisning av hur den naturvårds-satsning som utförs i ekoparken stämmer med de olika målbilderna. Av funna arter i ekoparken klas-sas flera som signalarter. Flera av dessa finns även

med på rödlistan över hotade och hänsynskrävande arter. Även arter som kan förväntas finnas i området har innefattats i utvärderingen. Inventeringarna som ligger bakom denna analys är från artuppgifter från Länsstyrelsen i Norrbottens inventeringar i området samt inventeringar gjorda av ideella naturvårdare (Nilsson 1996, Länsstyrelsen i Norrbotten 2008).

Tabell 5. Urval av naturvårdsintressanta arter funna i Ekopark Leipipir. Signalartsvärde S3 = högt signalvärde. Kategorierna i rödlistan är NT (Missgynnad), VU (Sårbar) och EN (Starkt hotad).

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Signalartsvärde / Kate-gori i rödlista
<i>Laurilia sulcirkata</i>	Taigaskinn	S3 / VU
<i>Antrodia crista</i>	Kristallticka	VU
<i>Formitopsis rosea</i>	Rosenticka	S3 / NT
<i>Trichaptum laricinum</i>	Violmussling	S3 / NT
<i>Skeletocutis odora</i>	Ostticka	S3 / VU
<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	Ullticka	S3
<i>Amolycystis lapponicirka</i>	Lappticka	S3 / NT
<i>Antrodia albobrunnea</i>	Fläckporing	S3 / VU
<i>Skeletocutis lenis</i>	Gräddporing	S3 / VU
<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	Gränsticka	S3 / NT
<i>Odonticium rowelli</i>	Nordtagging	NT
<i>Phlebia centrifuga</i>	Rynkskinn	S3 / NT
<i>Antrodia infirma</i>	Urskogsporing	EN
<i>Oligoporus lateritius</i>	Lateritticka	S3 / VU
<i>Haploporus odoros</i>	Doftticka	S3 / VU
<i>Skeletocutis lilacina</i>	Lilaporing	
<i>Oligoporus hibernicus</i>	Gäckporing	NT
<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	Käppkrokmossa	NT
<i>Ranunkulus lapponicus</i>	Lappranunkel	
<i>Picoides tridactylus</i>	Tretåig hackspett	VU
<i>Lymnocryptes minimus</i>	Dvärgbeckasin	
<i>Perisoreus infaustus</i>	Lavskrika	NT
<i>Tringa erythropus</i>	Svartsnäppa	
<i>Lutra lutra</i>	Utter	VU
<i>Ursus arctos</i>	Brunbjörn	NT
<i>Lynx lynx</i>	Lodjur	VU

***Ostticka** är en nedbrytare av grova granlågor i skogar som under lång tid varit opåverkade av skogsbruket. I Ekopark Leipipir är osttickan vanligt förekommande på granlågorna i opåverkade skogar. Foto: Marlene Olsson-Cipi Sveaskog*

Landskapsanalys – resultat

När uppgifterna från biotopanalysen kopplas till en karta över ekoparken skapas en möjlighet att ta fram landskapsekologiska översikter. Dessa olika temakartor är grunden för en landskapsanalys.

Kärnområden

Kärnområden är normalt minst 100 hektar stora. Ambitionen inom dessa områden är att stärka den prioriterade naturtypen så mycket som möjligt. Syftet med kärnområdena är att gynna de arter som kräver större sammanhängande områden.

I Ekopark Leipipir har fem kärnområden bildats (karta 12, nästa sida) och deras fördelning är:

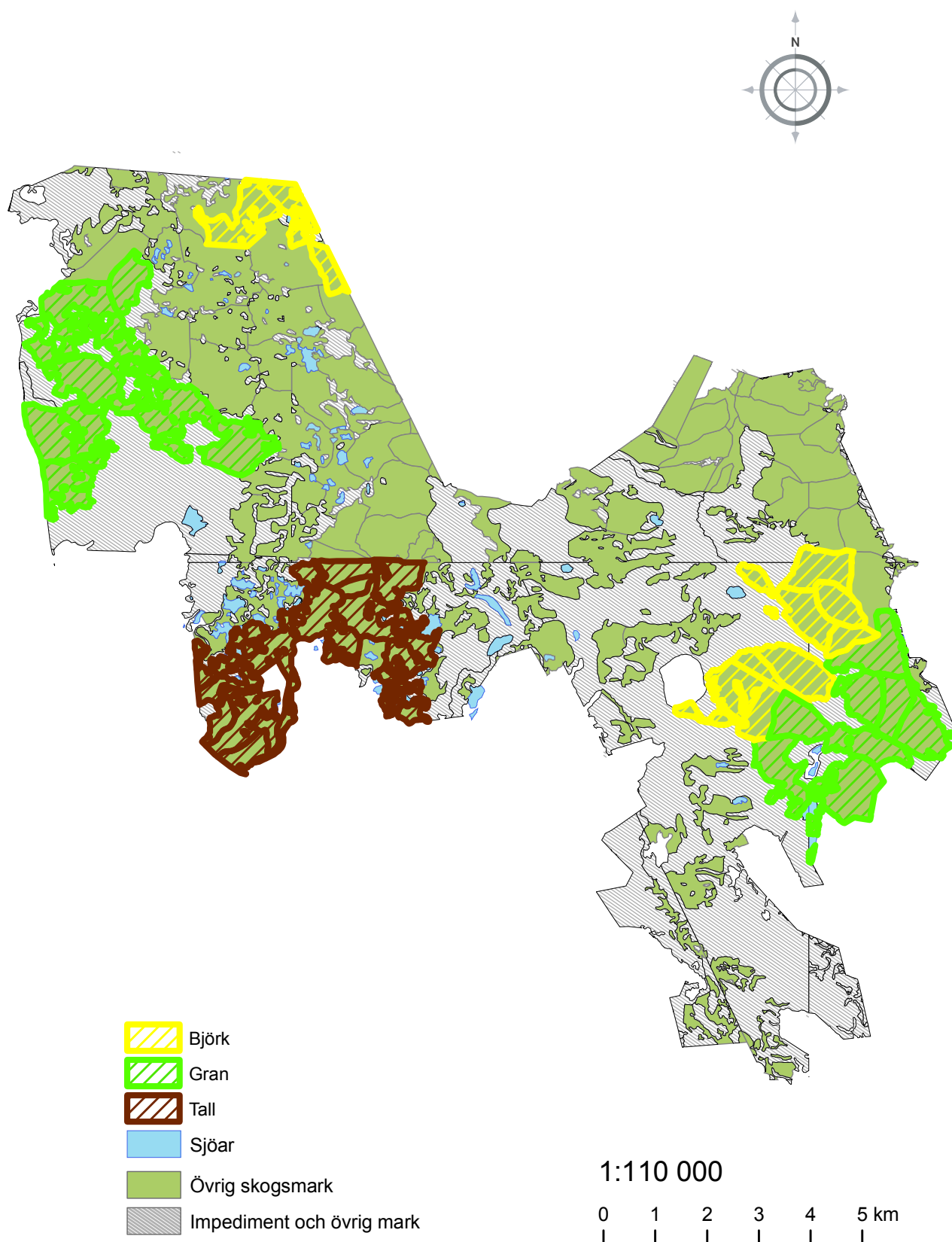
- Ett kärnområde för tall motsvarande 703 hektar (Nirra)
- Två kärnområden för gran motsvarande 1429 hektar (Latojänkkä, Kaivamajärvi)
- Två kärnområden för björk motsvarande 703 hektar (Pikku Säkäive, Kuusilaki)

Biotopförstärkning och konnektivitet (graden av sammanbindning)

För att förstärka ekoparkens naturvärden har ett stort antal skogsbestånd använts för att förstärka eller utveckla olika naturvärden. Den biotop som det kommer att satsas på mest är grannaturskog från varierande åldersklasser. I framtiden kommer dessa områden vara av viktig betydelse för art- och genflöden (Karta 12).

För att säkerställa arters spridnings- och etableringsmöjligheter har möjligheten att sammanbinda kärnområden av samma karaktär med varandra undersökts. Målklasserna från biotopanalysen har ändrats när det har varit nödvändigt för att skapa en kontinuitet i korridorfunktionen.

Karta 12. Kärnområden.

Naturliga störningar (processer)

För att återskapa en naturlig dynamik i ett område är det viktigt att veta vilka naturliga störningar som har förekommit. Under fältarbetet, biotopanalysen och i en översiktlig litteraturstudie har tidigare kända störningar identifierats:

Brand

Historiskt sett har skogsbranden sannolikt varit den mest betydelsefulla störningsfaktorn för de boreala ekosystemen innan människan storskaligt började påverka landskapet. I Ekopark Leipipir finns en tydlig brandprägel dels genom brandljud på gamla tallar men också rester av bränd tallved som lågor och torrrakor. Den senaste stora branden skedde på slutningen nordväst om Pikku Råvåive för över hundra år sedan. Även vissa namn i området har uppkallats efter tidigare bränder. Ätnarova är samiska och betyder ungefär stor lövbränna och Råvåive kommer från det samiska ordet Råve som betyder brännland. Även om branden i området inte har härjat i området under de senaste hundra åren har den ändå satt sin prägel på landskapet genom äldre tallar med brandljud och bränd gammal tallved. Skogarna är också väldigt lövrika vilket också kan vara ett tecken på brandpräglade bestånd. Huruvida skogsbränder har använts i området av människan är inte känt, men ovanstående namngivningar tyder på att branden har använts.

Att bränna skog har varit viktigt för människan för att skapa gynnsamma jaktmarker och näringsrika jordbruksmarker. I slutet av 1600-talet brände nybyggarna mycket skog för att etablera nya jordbruks och betesmarker. Brandregimen förändrades då från några få, men omfattande skogsbränder, till flera små skogsbränder.

Stormar

Mångformigheten i skogarna har troligtvis också formats av ett flertal stormar.

Insekter

Inom ekoparkens finns alltifrån enstaka träd till trädgrupper som är angripna av insekter.

Skoglig representativitet

Eftersom en väldigt liten del av Ekopark Leipipir är påverkad av skogsbruket har majoriteten av alla bestånd redan uppnått sin målbild. Men eftersom det finns enstaka bestånd med lägre naturvärden och som inte uppnått målbilden kommer naturvärden i dessa bestånd att restaureras genom till exempel naturvårdsbränning eller lövrestaurering. I Ekopark Leipipir har Sveaskog bestämt att inget skogsbruk kommer att tillämpas utan all mark kommer att lämnas till naturvård.

I ekoparken avviker målbilden från dagens sammansättning av skogstyper. Den största skillnaden är att målbilden innehåller fler lövrika skogstyper. Det är ett medvetet val att överrepresentera satsningen på löv eftersom det generellt råder stor brist på löv i landskapet.

Ekologisk representativitet

I Ekopark Leipipir är många av de naturvårdsinträssanta arterna i mångfaldsanalysen knutna till gran- och tallnaturskogar med fuktiga stabila miljöer. Många arter i analysen har också krav på död ved i gynnsamma miljöer. Tillsammans med restaurering av lövskogar kommer bevarandet och framförallt lämna de ovannämnda livsmiljöerna för fri utveckling vara den största naturvårdsatsningen inom Ekopark Leipipir.

Naturvårdsbrand. Genom att bränna vissa områden kommer tall och lövträd att gynnas tillsammans med ett stort antal brandberoende arter. Foto: Tybert Stenman.

3. Naturvårdsmål i Ekopark Leipipir

Ekologiska målbilder

Som ett resultat av fältinventeringen och de efterföljande landskaps- och mångfaldsanalyserna har ett antal ekologiska målbilder för landskapet och dess skogsbestånd utvecklats.

Tabell 6. Ekologiska målbilder för Ekopark Leipipir.

Tabellen visar andelen skog med höga naturvärden i Ekopark Leipipir samt hur mycket mark som lagts till för att stärka respektive naturtyp. Den största areella satsningen görs på tallskogar följt av lövskogar och ädellövskogar. Total skogsmark för Ekopark Leipipir är 7378 hektar. Den totala naturvårdsarealen i Ekopark Leipipir är 100 %.

Naturtyper med höga naturvärden	Utgångsläge 2009 (%)	Restaurering (%)	I framtiden (%)	Kommentar
Lövrisk barrnaturskog	30	18	48	Fri utveckling och utglesning.
Grannaturskog	20	9	29	Fri utveckling.
Tallnaturskog	7	6	13	Fri utveckling, naturvårdsbränning.
Lövnaturskog	3	7	10	Fri utveckling och utglesning.
Summa	60	40	100	
Produktionsskog	40	-40	0	
Impediment				Endast naturvårdande åtgärder

Lövrisk barrnaturskog.
Den lövriska barrskogen är en viktig naturmiljö för många fågelarter, exempelvis järpar och många hackspettsarter, som hittar insektsföda och skydd i lövskogarna.
Foto: Marcus Jatko.

Grannaturskog. Grannaturskogen karaktäriseras av miljöer med stabilt klimat och hög luftfuktighet, samt en påtaglig kontinuitet av lågor. För att tillgodose denna tydliga brist i landskapet kommer gransuccessioner att lämnas för fri utveckling. Foto: Marcus Jatko

Lövnaturskog och lövrik skog

Lövrika barrnaturskogar finns spridda över hela ekoparken och utgör den största biotoptypen i ekopark Leipir (figur 2). Trots frånvaron av brand under en längre tid, har lövet haft möjlighet att föryngra sig i lågproduktiva och glesa barrskogar. I ett par bestånd kan det bli aktuellt att glesa ut gran för att gynna sälgar och andra lövträd.

Grannaturskog

De viktigaste ekologiska kvalitéerna som kommer att eftersträvas i grannaturskogen, är miljöer med stabila mikroklimat och hög luftfuktighet, skiktade skogar med en blandning av frodvuxna och senvuxna träd samt en påtaglig träd- och lågakontinuitet. För att tillgodose denna tydliga brist i landskapet kommer gransuccessioner att lämnas för fri utveckling.

Den gamla grannaturskogen är spridd över hela ekoparken i stor omfattning. Det finns cirka 1500 hektar grannaturskog i ekoparken vilket är en hög andel. Grannaturskogen kännetecknas av ett fuktigt beskuggat beståndsklimat med kontinuerlig tillgång på död ved. En miljö som erbjuder livsrum åt många krävande arter. Granbestånden är på de flesta håll glesa och lågproduktiva på grund av höjden över havet.

Naturvårdssatsningen på gran kommer att resultera i att ytterligare nio procent kommer att utvecklas till granskogar med höga naturvärden, se tabell 7. Den totala arealen grannaturskogar blir därmed 29 procent av ekoparkens produktiva skogsmarksareal.

Tallnatskog

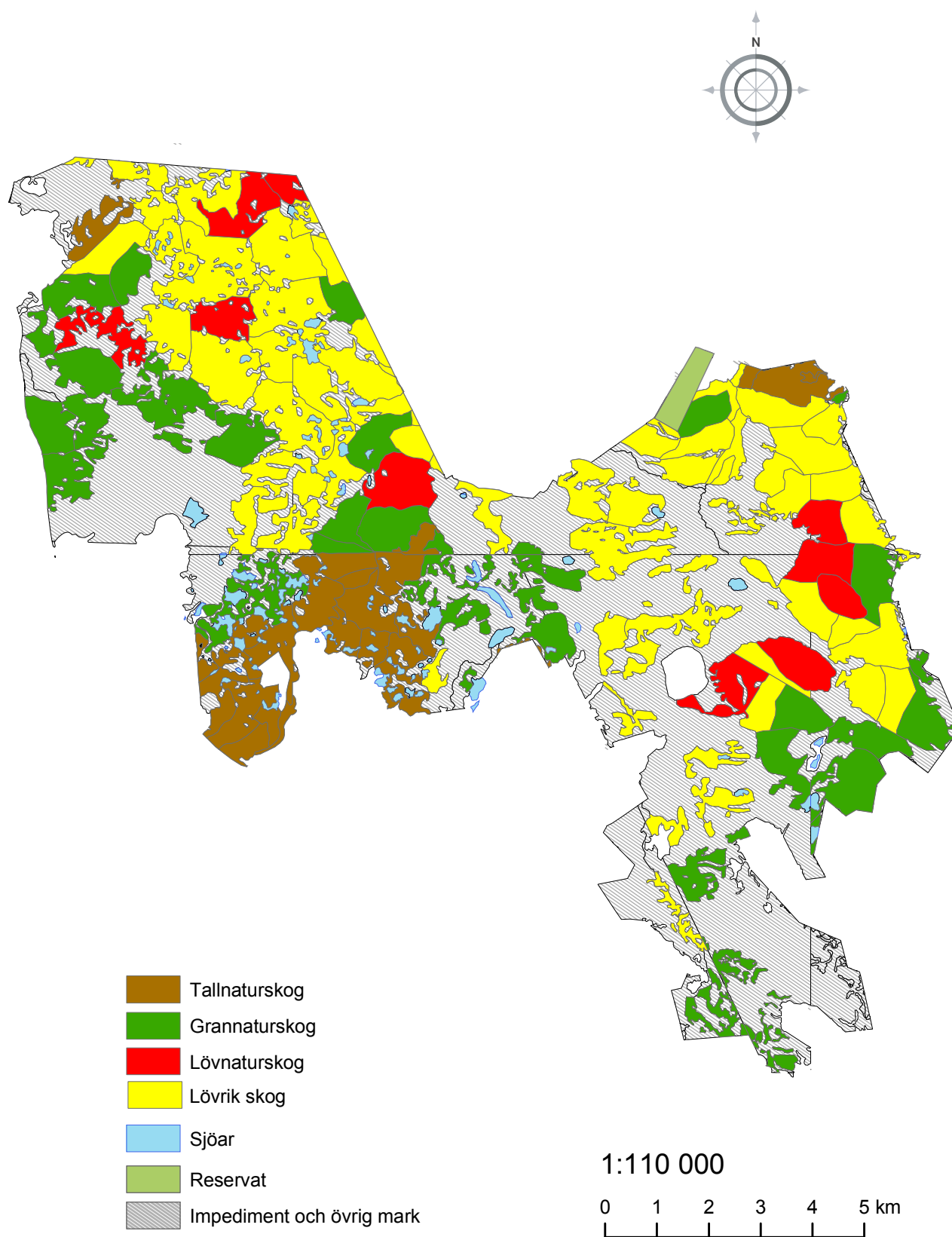
I tallskogens ekologi spelar de återkommande skogsbränderna en viktig roll för beståndsstrukturen och de arter som är knutna till dessa miljöer. Den brandpräglade tallskogen karakteriseras av en tydlig skiktning, en stor åldersvariation och luckighet, ofta rikligt med brandskadade träd samt död ved i en mängd som styrs av brändernas intensitet.

Tallnatskogen i framförallt dödisområdena är karaktäristiskt för ekoparken, drygt 560 hektar av ekoparken består av denna skogstyp. Största utbredningen av tallnatskog återfinns i ekoparkens södra delar med Nirraområdet som centrum. Orsaken till att tallen dominerar i denna del är att det är ett höglänt brandpräglat dödisområde med grövre jordarter. Naturvårdsbränningar kommer inte att ske i området där det finns höga naturvärden förknippade med gran.

Tallnatskog. Tallskogen i ekoparken har tydliga spår av tidigare bränder, vilket är ett viktigt inslag i tallskogens ekologi. Skogsbrand gör att träden hårdas mot angrepp av skadegörare, som till exempel vedinsekter och svampar, vilket gör att träden kan bli flera hundra år gamla. Ett av restaureringsmålen i ekoparken är att återinföra branden som störning i landskapet. Foto: Marcus Jatko

Karta 13. Ekologiska målbilder.

Bäckmiljö vid Tidnojoki. Ekoparken genomströmmas av en rad små vattendrag som medverkar till att skapa högkvalitativa vattenmiljöer för arter som är beroende av denna biotop. Framtida åtgärder kommer uteslutande att handla om att behålla denna höga kvalitet. Foto: Marcus jatko.

Naturreservat

Ätnarova Naturreservat är 94 hektar stort och återfinns i ekoparkens nordöstra hörn, se karta bilaga 1. Reservatet avsattes 1971 och ändamålet är att ge naturupplevelser och vetenskaplig forskning i orörd natur. Reservatet kännetecknas av sin mäktiga barrnaturskog med olikåldrig tall och gran där de äldsta tallarna är över 400 år gamla och närmare 220 centimeter i omkrets i brösthöjd. Naturvärdesinventeringen av ekoparken har inte omfattat naturreservatet Ätnarova.

Skogslandskapets vattenmiljöer

Naturvårdssatsningen i ekoparksplanen avser i första hand skogsmiljöer, men berör även ekoparkens olika vattenmiljöer.

Skogsbäckar och tjärnar

Ekoparken genomströmmas av en rad små vattendrag som medverkar till att skapa högkvalitativa vattenmiljöer för arter som är beroende av denna biotop. Framtida åtgärder kommer uteslutande att handla om att behålla denna höga kvalitet i Ekopark Leipipir.

Fågelrika våtmarker. Stora delar av ekoparken utgörs av myrområden och där har den ovanliga dvärgbeckasinen observerats. Fågeln är en flyttfågel som om våren söker sig till myrmarker där den häckar och sena sommarkvällarna kan man höra dess vackra läte
Foto: Marcus Jatko

Våtmarker

En stor del av ekoparken består av våtmarker, cirka 5000 hektar av den totala arealen på drygt 13000 hektar är våtmarker. Överlag har myrarna relativt höga naturvärden kopplade till mångformighet, vegetation, flora och fågelfauna. Den största myren i ekoparken är Såkeape som betyder större myr med björk. Såkeape är cirka 2000 hektar stort och har tilldelats den högsta skyddsklassen i den nationella våtmarksinventeringen för sin storlek, mångformighet, frodiga och rika djurliv. På myrarna har ett flertal ovanliga fågelarter observerats, bland annat svartsnäppa, myrsnäppa och dvärgbeckasin.

Sammanställning av målklasser och deras fördelning

För att kunna beskriva balansen mellan produktion och miljö i olika skogsbestånd använder sig Sveaskog av målklasser, se karta 14 på nästa uppslag. Målklassen beskriver naturvårdsambitionen för varje enskilt bestånd. Renodlade naturvårdsbestånd kallas NO- och NS-bestånd medan bestånd satta till PF eller PG har skiftande produktionsmål. Målklassning är en långsiktig klassning och ambitionen är satt i ett flerhundraårigt perspektiv.

De fyra olika målklasserna definieras enligt följande:

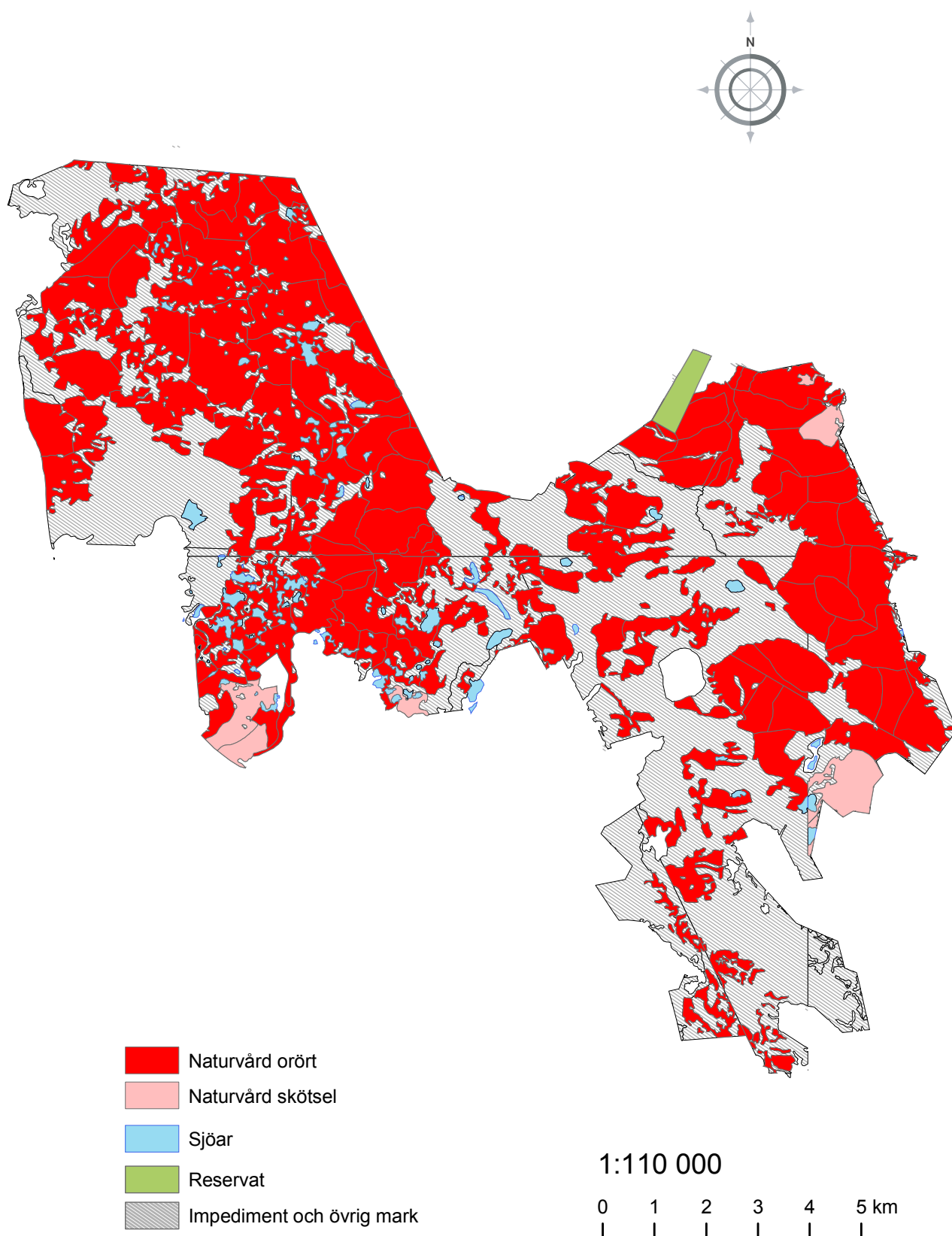
- NO- naturvårdsmål där skogen lämnas orörd
- NS- naturvårdsmål med naturvårdande skötsel
- PF- produktionsmål med förstärkt naturhänsyn
- PG- produktionsmål med generell naturhänsyn

För att kvalitetsförbättra ekoparksplanen kan målklassen ändras från NO till NS och tvärtom. I en ekopark kan naturvårdsambitionen också höjas genom att ändra ett bestånds målklass från PG till PF liksom från PG/PF till NO/NS. Ändringar görs enbart efter överenskommelse med Skogsstyrelsen och berörd länsstyrelse. En sänkning av naturvårdsambitionerna i en ekopark är inte tillåten.

För Ekopark Leipipirs del innebär målklassningen följande:

NO	96 %
NS	4 %
PF	0 %
PG	0 %

Karta 14. Målklasser.

4. Naturvårdsmetoder

Av tradition har skoglig naturvård varit knuten till att lämna skogar orörda. Men under senare tid har behovet att även sköta skogar med höga naturvärden aktualiserats. Det övergripande motivet till att arbeta med naturvårdande skötsel är att bevara och utveckla biologisk mångfald. Det finns framför allt fyra olika anledningar till att naturvårdande skötsel behövs i det svenska skogslandskapet:

- Återskapa skogstyper som till stor del försvunnit genom bland annat hundra års skogsskötsel.
- Efterlikna de naturliga störningar som till stor del saknas i dagens skogar.
- Bevara och utveckla det biologiska kulturarvet.
- Utveckla ekologiskt funktionella skogslandskap.

Orörda områden

Att låta områden vara orörda är en naturvårdsmetod där skogen lämnas för fri utveckling. Notera att orördhet även kan vara en form av restaurering – till exempel att man lämnar en medelålders granskog orörd för att på sikt skapa en stabil grannaturskog. I vissa fall utgår restaureringen från äldre skogar, i andra fall från unga skogar.

Syftet är att få en opåverkad skogsmiljö där framförallt fuktighets- och kontinuitetskrävande arter kan finna sin livsmiljö. Punktvisa åtgärder, som till exempel fällande av inväxande granar invid äldre tallöverständer, kan förekomma. Här finns även undantagsvis förbehåll att i framtiden hugga fram naturvärdesmässigt särskilt värdefulla lövträd om behov föreligger för vissa arters fortlevnad. Likaså kan kulturminnesvårdande åtgärder äga rum som till exempel uppkapning av vindfällan över gamla stigar etc.

Ett av Sveaskogs övergripande mål med ekoparksplanen i Leipipir är att lämna stora delar av de grandominerade urskogsartade skogarna för fri utveckling. En del av dessa skogar är lövrika, men här har bedömningen gjorts att lövvärdena inte är hotade.

Naturvårdande skötsel

Naturvårdande skötsel används som samlingsbegrepp för ett stort antal skötselmetoder som har till syfte att bibehålla eller utveckla skogens naturvärden. Naturvårdande skötselbegrepp är ofta ett effektivt sätt att snabba på utvecklingen av bättre livsbedingungen för arterna i brukade landskap. Det kan till exempel handla om att återinföra en process som

brand eller att snabbt tillskapa död ved där det råder brist på detta substrat. Naturvårdande skötsel används även för att gynna ett visst trädslag genom att ta bort konkurrerande träd.

Naturvårdsbränning

De allra äldsta tallskogarna med stort inslag av mycket gamla tallar kommer inte att naturvårdsbrännas då denna naturtyp i sig även har andra naturvärden, som lång kontinuitet vilket bland annat kan gynna marksvampar. Undantag från denna princip kan göras för bestånd där granen på relativt kort sikt utgör ett uppenbart hot mot tallskogens överlevnad.

Utglesning, och frihuggning

Ett av de övergripande målen i Ekopark Leipipir är att utveckla lövträden och deras ekologi. Andelen lövskogar och lövrika skogar med höga naturvärden kommer i framtiden att öka delvis med hjälp av lövgynnande skötselåtgärder. Inte minst gran kan genom inväxning verka hämmande på lövträdens utveckling. Därför kommer lövet att gynnas genom naturvårdsbränning eller vid eventuell restaureringshuggning av gran i utvalda områden där naturvårdsmålet är lövrika skogar eller lövdominerade skogar.

Ekologisk leveranstid

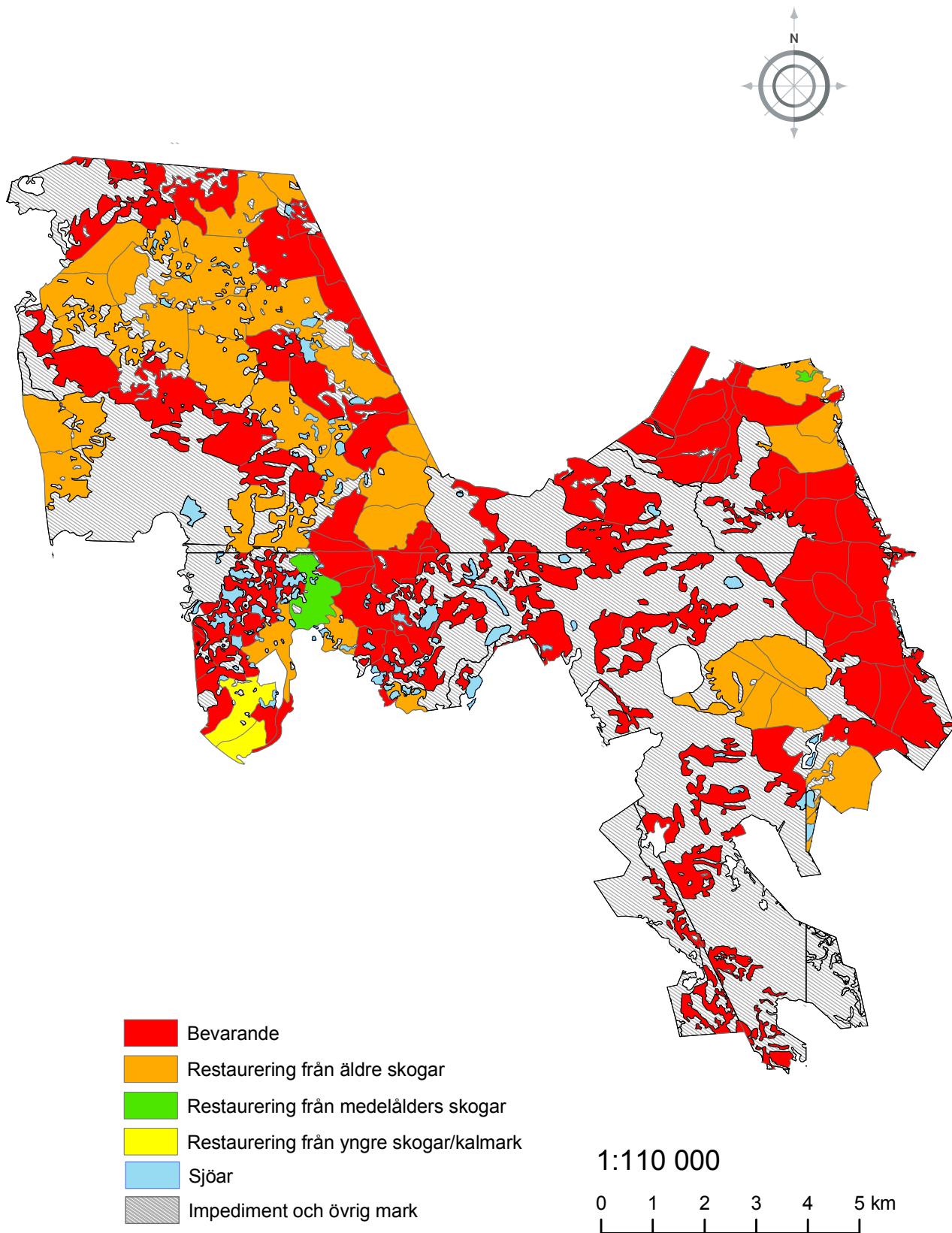
60 % av de inventerade skogarna i Ekopark Leipipir (exklusive reservatet) utgörs av skogar med höga naturvärden (tabell 7). Ett stort antal skogar med möjlighet att restaurera höga naturvärden har också valts ut till NO- eller NS- skogar i ekoparksplanen (40 %). Naturvärdena och de ekologiska effekterna av ekoparksplanen kommer därför att tillta med tiden- en ekologisk leveranstid. Notera att även orördhet kan utgöra en form av restaurering- till exempel att lämna en medelålders granskog orörd för att på sikt skapa en stabil grannaturskogsmiljö.

Tabell 8. Restaureringsskogarnas andel av naturvårdssatsningen uppdelade på åldersklasser.

4448 hektar av ekoparken (exklusive reservatet) har redan höga naturvärden idag. Till detta kommer en storskalig restaurering från olika åldersklasser motsvarande 2930 hektar NO/NS

Restaureringsklass	Restaureringsskogarnas andel av naturvårdssatsningen (%).	Areal (hektar).
Restaurering från äldre skogar	37	2729
Restaurering från medelålders skogar	1	87
Restaurering från yngre skogar	2	113
Summa	40	2930

Karta 15. Ekologisk leveranstid.

Vindfällan

Generellt upparbetas inga vindfällan i Ekopark Rautiorova i NO/NS-bestånden. Vindfällan får tas tillvara i PF- och PG-bestånd, dock inte av tidigare lämnad hänsyn. Träd som blåst över vägar, rastplatser stigar etc får upparbetas. Ingen upparbetning vindfällan får ske i ekoparken utan att ansvarig från Sveaskog har hänvisat plats, trädslag och omfattning för detta. Vid omfattande stormfällningar och/eller risk för barkborreskador görs en bedömning i samråd med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen hur situationen hanteras. Se bilaga 2 för närmare anvisningar Sveaskogs hantering av vindfällan i ekoparker.

Vedhuggning

Vedhuggning får enbart ske efter att ansvarig på Sveaskog anvisat plats, trädslag och omfattning för detta. Kontrakt skall skrivas med varje enskild vedköpare.

Vedhuggning kommer enbart att ske i omedelbar anslutning till skogsbilvägarna. Främst som vägunderhållande åtgärd eller viltvårdsåtgärd men också för att framhäva estetiska eller kulturhistoriska värden i närmiljön till vägförbindelserna.

5. Rennäringen

Rennäringen

Ekoparksområdet har under lång tid nyttjats av samer och rennäring. I dag är det Gällivare skogssameby som nyttjar markerna. För att garantera en god samexistens kommer Sveaskog i skötseln av ekoparken att ha årliga samråd med samebyn om den detaljerade skötseln samt planerade naturvårds- och skötselåtgärder.

Rennäring. Ekoparksområdet har under lång tid nyttjats av samer och rennäring. I dag är det Gällivare skogssameby som nyttjar markerna. För att garantera samexistensen kommer Sveaskog ha årliga samråd med samebyn om skötseln i ekoparken. Foto: Veronica Edén

6. Kulturmiljövärden

Kåta. Det finns lämningar av samevisten och rengärden i närheten av myren Såkeape. Dessa tillhörde samer i Raatukkavaara som bedrev myrslätter och jordbruk vid sidan om renskötseln. Foto: Peter Isaksson

Kulturvärden

Samuel Gustav Hermelin var ansvarig för gruvdriften i Malmberget i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. På vintrarna fraktades järnmalm ner till hamnarna vid Östersjö-kusten. En ren klarade av att dra cirka 150 kilo malm i en ackja. På detta sätt fraktades sedan cirka 600 ton järnmalm varje år från Gällivare. Idag transporteras tio tusen gånger så mycket malm årligen via malmbanan till Luleå. På Hermelins tid fanns varken järnväg, flyg eller bilväg. På vinternerna skedde transporterna med ren och ackja över myrmarkerna, på somrarna användes Hermelins ridled för kommunikation med kuststäderna. Hermelins ridled har under de senaste åren restaurerats och märkts ut.

För rennäringen har området alltid varit viktigt och än idag är detta ett kärnområde för Gällivare skogssameby. Spår av tidigare renhållning syns bland annat då enstaka lavrika granar i bestånden är fällda. Detta gjorde man för att renen lättare skulle komma åt laven som är en viktig födoresurs, speciellt vintertid.

Kulturmiljövård

Att känna igen, bevara och sköta kulturvärden är en viktig del i Sveaskogs ekoparksarbete. I dialog med berörda personer avser Sveaskog att ta fram en bevarandeplan för de viktigaste kulturlämningarna inom Ekopark Leipipir. Sveaskog kommer att sträva efter att göra de viktigaste lämningarna mer tillgängliga för besökare i området, bland annat genom skyltning och genom att lyfta fram historik om kulturminnena.

7. Upplevelsevärden i Ekopark Leipipir

Upplevelsevärden

Området är mest känt för sin orördhet, här kan man vandra kilometervis utan att korsa en väg eller se någon större mänsklig påverkan på skogen. Leipipir har ett rikt fågelliv framförallt på de många våtmarkerna. Där påträffas dvärgbeckasin, myrsnäppa och tofsvipa. I de gamla granskogarna trivs bland annat den tretåiga hackspetten. Leipipir är ett utmärkt område för jakt, bärplockning och för fågelskådning. För den naturintresserade finns olika vandringsleder till bland annat utsiktspunkter och dödisområden.

Hänsyn till upplevelsevärden

Området kommer att skyltas upp och informations-tavlor och besöksfolder med karta över området tas fram. Befintliga rastplatser, stigar etc., kommer också att ses över.

8. Jakt och fiske

I hela Norrland utgör jakten en mycket viktig del av livet för många människor. Det är en viktig källa för rekreation och umgänge. Älgköttet utgör också en viktig del – i många hushåll i hela Norrland äts älgkött regelbundet. Viltet är således en resurs och ska förvaltas därefter.

Inom Leipipir ekopark arrenderas älg och småviltsjakten av flera olika jaktlag. Älgtilldelningen i området ligger på cirka 0.5 älgar/1000 hektar arrenderad mark.

Stora delar av småviltsjakten inom Ekopark Leipipir arrenderas av Gällivare jaktvårdsförening, här går det att köpa både dygns och årskort. Leipipir är ett ypperligt område för den som är intresserad av att jaga skogsfågel i ett väglöst område.

Genom området rinner flera fiskförande mindre bäckar med framförallt öring och harr. Fiskerätten i flera sjöar och bäckar arrenderas ut.

Älgjägare med hund. Inom ekoparken bedrivs älgjakt av flera jaktlag. Foto: Carl Johan Eriksson

9. Forskning, inventeringar och samarbeten

Ett stort ansvar i samband med den investering i naturvård som ekoparken innebär är att följa den ekologiska effekten av olika åtgärder samt använda kunskaperna i framtida naturvårdsarbete. Sveaskog välkomnar därför olika typer av forskning i ekoparkerna.

För närvarande pågår ett forskningsprojekt med röjning på gamla slättermysrar, detta för att försöka ta reda på hur myrslätter påverkar olika fågelarter. Dessutom ingår delar av ekoparken i Leipipir modellskog där ett flertal undersökningar genomförs. Modellskogen är ett samarbete mellan Gällivare kommun, Gällivare och Sörkatiums sameby, Boliden Mineral AB, SLU och stiftelsen Råne Älvdal. Målet är att utveckla markanvändningen och därmed skapa mervärden. Området är 75 000 hektar stort sammanhängande område söder om Gällivare där skogsbruk ska sam-

sas med renskötsel, naturvård, rörligt friluftsliv, turism, gruvnäring och övrig markanvändning. Forsknings och utvecklingsprojekt är viktiga delar i modellskogens verksamhet. I modellskogen undersöks hur den biologiska mångfalden i området kan utvecklas och återskapas i kombination med att markanvändningen utvecklas. För tillfället bedrivs forskning på hur avverkningar och utglesning påverkar tillväxten och spridningen av lavar. Det kommer att ge kunskap om hur skogsbruket påverkar förekomsten av renlav och därmed grunden för rennäringen. Inom en del av modellskogen, cirka 1000 hektar, kommer även praktiska försök med kontinuitetsskogsbruk att läggas ut.

Sveaskog välkomnar förslag och idéer på forskning som berör Ekopark Leipipir och som kan uppkomma i framtiden.

Skogsrutor. Gap-shelterwood försök från luften. Genom att kontrollera skogens struktur på ett enhetligt sätt kan slutsatser dras om strukturens påverkan på etablering och tillväxt hos hänglavar och skogsplantor. Foto: Sveaskog.

10. Litteraturförteckning

Collinder, B. 1964. Ordbok till Sveriges lapska ortnamn. Kungliga ortnamnskommisionen.

Dehlin, A. och From, J. 1997. Art- och biotopbevarande i skogen med utgångspunkt från Gävleborgs län. Skogsvårdstyrelsen Gävleborgs län. AB Sandvikens tryckeri.

Gärdenfors, U. 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. Artdatabanken, SLU. Uppsala.

Naturvårdsverket. 2004. Skyddsvärda statliga skogar - Norra Norrbottens län. Rapport 5345.

Nitare, J. 2000. Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag.

Nilsson, T. 1996. Leipipir - en översiktlig naturinventering. Länsstyrelsen i Norrbotten rapport 10/1996.

Internetkällor:

Artdatabanken. 2007. Katalog över rödlistade arter. www.arterdatabanken.se. (2007-12-19). www.arterdata.slu.se/rodlista

Länsstyrelsen i Norrbotten. 2008. Våtmarksinventeringen i Norrbottens län. www.bd.lst.se/vmi/ (2008-01-05). 193.44.115.13/vmi/

11. Bilagor

Bilaga 1. Översiktskarta Ekopark Leipipir

Bilaga 2. Hantering av vindfällan inom Sveaskogs ekoparker

Sveaskogs ekoparker skall omfattas av ekoparksavtal, vilka är en form av naturvårdsavtal som tecknas med Skogsstyrelsen. Av detta följer att de delar som avsatts som naturvårdsareal i ekoparkerna inte omfattas av SVL §29. Om Sveaskog vill avverka stormfällda träd i ekoparker skall en bedömning göras av myndigheten, enligt riktlinjer från SKS 070222. I princip är det då bara naturvårdande skäl eller framkomlighets-/säkerhetsskäl som kan motivera uttag ur naturvårdsarealer, se nedan. Följande två huvudregler gäller därför inom ekoparker:

1. Inom NO/NS-arealer skall allt stormfällt virke lämnas kvar.

Undantag från detta får göras:

– i bestånd där naturvärden och målbilden för är en annan, det vill säga i NS-bestånd där det blåser ned mer gran än vad målbilden anger, t ex där målet är lövskog. Här skall vi bara lämna gran enligt den målprocent för gran som finns angiven för avdelningen.

– av säkerhetsskäl och av framkomlighetsskäl. Träd får här kapas och flyttas undan inom området för att öka säkerheten och möjliggöra framkomligheten vid befintliga vägar, stigar, rastplatser etc.

2. Inom PG och PF-arealer lämnas endast vindfällan som motsvarar hänsynsandelens för aktuellt bestånd (d v s enligt G:et i PG och F:et i PF). I övrigt sker upparbetning i enlighet med skogsskyddsbestämmelserna.

I produktionsbestånd där det är svårt att avgöra vad som är hänsynsdel och produktionsdel får vindfällan lämnas i relation till den uppsatta hänsynsprocenten för beståndet. Det kan då vara lämpligt att koncentrera hänsynen till avgränsade partier samt att om möjligt prioritera löv och tall. Dessutom kan det i sådana fall vara viktigt att placera koncentrationerna så långt bort som möjligt från annan fastighetsägare.